

A KAKAS ÚRA

**KAPOSÍ GYULA OLIMPIKON
TESTNEVELŐ TANÁR**

1903-1991

Miklauzič István

A kakas ura

Család és történelem

Sorozatszerkesztő
Miklauzič István

Köszönetünk és a nemzet hálája kísérje mindazokat,
akik ezt a kiadványt jó szívvel és anyagiilag támogatták:

Schmitt Pál, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagja, volt petőfis diák

Pannonhalmi
Főapátság

Testnevelési
Egyetem

Márai Sándor
Közalapítvány

ifj. Kaposi
Gyula

Miklauzič István

A kakas ura

Kaposi Gyula olimpikon
testnevelő tanár
(1903–1991)

Mécses sorozat IX.

© dr. Miklauzič István, 2016

Mécses 9. kötet

A szerkesztő megköszöni a hagyaték feltárását és a segítőkészséget ifj. Kaposi Gyulának, a lektorálást dr. Cserhádi Lászlónak és a borító grafikájának elkészítését Enyvvári Máténak.

Írta, a szöveget és a képeket szerkesztette: Miklauzič István

Lektorálta és az utószót írta: Cserhádi László

A borítót tervezte: Enyvvári Máté

A címlapon:

Kaposi (Kunszt) Gyula birkózóolimpikon (1932)

ISBN 978-963-12-5300-9

A szerző kiadása

Bevezető

Lévén jómagam is egykori tanítvány, különös késztetést éreztem ennek az életrajzírásnak a megalkotására. A Petőfi Sándor Gimnáziumban érettségiztem 1961-ben, ugyanakkor a válogatott tornászcsapatnak is a tagja voltam. Esetemben ez kizárólag annak volt köszönhető, hogy Kaposi Gyula tanár úr kiszemelt magának személyemben egy csenevész gyereket, akit szakmai kihívásként fel kívánt hozni versenyzői szintre, akár példaként is felmutatva, lám, kiből mit lehet kihozni, ha arra mindkét fél készen áll. Egy tintásujj alkattal induló ifjú nemcsak hogy sportemberré, hanem egy harcos, lelkiileg erős, a megpróbáltatásokban is helytállni képes emberré vált egy életre szólóan. Jelen emlékirat a magam részéről a szívből jövő köszönet és az örök hála pecsétje.

E visszaemlékezés a családi hagyatékból, megörökített emlékezésekből, egyéb archív és irodalmi forrásokból állt össze. Az elmondott és leírt, rendkívül szerteágazó közléseket az adatokkal összevetve és elemezve, eltérések mutatkoztak, ezeket helyesbíteni volt kívánatos. Ennél fogva néhány helyen az egyes forrásoktól eltérő, de a helyes megállapításokat adom közre. Amúgy szinte egészében a forrásokat idézem, hiszen azok a tárgyyszerű közlés mellett, lelkiséget, személyes beleélést is közvetítenek, rokonszenvet keltenek, s mindezt csak a közlések eredeti formájával lehet érzékletesen visszaadni ahhoz, hogy Gyula bácsi rendkívül gazdag, színes egyénisége és élete szinte élő elevevenségében megjelenhessen a szemünk előtt.

Emeljük be mindjárt Mikolcsó László, sírig kitartó barátjának összefoglaló méltatását. „Miután Gyula hihetetlen sokféle sporttal foglalkozott és nem is akármilyen szinten, most felsorolom, hogy tulajdonképpen miket sportolt, de eredményesen. A téli sportok közül, korcsolya, sielés, nyári időben birkózás és torna, atlétikán belül rúdugrás, futás, az öttusában céllövés, vívás, lovaglás.

Motorversenyzésből autó- és motorvezetés, országos motorbajnokságot nyert, megtanult motoros repülőgépet vezetni, ejtőernyőugró lett, és a negyvenes években vitorlázórepülő. Saját bevallása szerint – mint mondta – a lovaspólón kívül minden sporttal megpróbálkozott, és ez tényleg így volt.

Ha a sportpályafutásával őt a magyar sporttörténelemben el akarnám helyezni, akkor talán úgy fogalmazhatnék, hogy voltak nála sokkal, de sokkal eredményesebb birkózók, sokkal, de sokkal eredményesebb tornászok, világbajnokok, olimpikonok. De, olyan hihetetlen sokoldalú sportoló, mint amilyen Gyula volt, és annyi sportágban eredményt elérni, amit ő elért, olyan nem volt. Merem állítani, hogy ebben ő az első a magyar sporttörténelemben.”¹

dr. Miklauzič István

¹ [4] *Bencés Diákszövetség megemlékezése Kaposi Gyuláról*. Hangfelvétel, Budapest, 1995. Mikolcsó László, Schmitt Pál dr. hozzászólók.

Gyermekkor

„Én mindig nagyon szerettem az állatokat, visszaemlékszem négyéves koromra, nekem volt házinyulam, sündisznóm, teknősbékám, gyíkom, én ezeket nagyon szerettem.”²

„Fenn a Várban, a sötét pincében belga kék nyulat tenyésztett, vagy száz nyula volt. A Tabán oldalában kaszálta és szedte össze a takarmányt és hátizsákban vitte haza nekik. Ezeket tenyésztőknek adta el a bundájuk miatt, ebből vette az első biciklijét.”³

„Soha nem szerettem enni már kisgyerekkoromban sem, a húst. Hét éves koromban kaptam egy hófehér kakast piros taréjjal. A Várban laktunk a Werbőczy utcában, a Gróf Zichy-palotában, amit kiadtak ottani alkalmazottaknak, apám a Pénzügyminisztériumban dolgozott a Várban. Apponyinak a palotája is ott volt. Na, kérlek szépen, ott kaptam azt a kakast. A kakasnak Gyuri volt a neve. Kimentünk a bástyára, pilinckázni, üveggolyózni, csigát hajtani. A kakas ott ült. Na, kérlek szépen. Az édesanyámnak a nővére Kolozsváron volt, akkor az még Magyarország volt, írt egy levelet, hogy följövök, légy szíves csinálj egy rendes paprikás csirkét, mert az itteniek ezt nem értik. A házmesternő dühös volt a kakasomra, mert nem volt szobatiszta, kertés udvar volt. Aztán a házmester néni, amikor édesanyám kérte, hogy hozzon neki a piacról egy csirkét, levágta a kakasomat. Mikor hazajöttem az iskolából – elemista voltam –, s mert késtem, jól megvertek odahaza, meg minden, és attól kezdve, semmi néven nevezendő élő állati terméket nem ettem.

² [6] *Étkezés*. Hangfelvétel, Magyar Rádió. Dr. Szénásy Éva beszélget Kaposi Gyulával. 1977.

³ [13] Kaposi Gyula ifj. riport, 2015-10-08.

Tejet, tejfölt, vaját stb., azt mind ettem. Így élek a mai napig is” – mesélte el egyszer magáról Gyula bácsi.⁴

Folytassuk Mikolcsó László emlékezését. „A gyermekkoráról vajmi keveset tudtok, pedig Gyula gyerekkora történelmi távlatokba vezet, és igazán mozgalmasan telt el. Gyermekkorában a Budai Várban laktak, édesapja ott volt pénzügyminisztériumi tisztviselő, Kunszt volt a családi neve, tehát német származású volt az apja, édesanyja erdélyi nő volt. Gyula gyerekkora a Bástyasétányon zajlott, ide jártak ki görkorcsolyával a lábukon a hintók után kapaszkodva, mert akkor még az járt. Ide járt ki két éves, maga nevelte Gyuri kakasával, aki olyan hűségesen követte, mint egy kutya. Büszkén mesélte, hogy egyszer ezzel az apropóval összeakadt gróf Apponyi Alberttel, aki a harmadik házban lakott tőlük, és a borjú nagyságú bernáthegyi kutyáját sétáltatta. Apponyi, a hajdani külügyminiszter, aki 1920-ban a magyar delegációt vezette Trianonban, aki három nyelven, olaszul, franciául és angolul debattírozott Wilsonékkal és Clemenceauékkal – sajnos nem jó eredménnyel, de ez nem rajta múlt. Nos, arra az apropóra szóba elegyedett a tízéves Gyulával, aztán a kiskakas nekiugrott a borjú nagyságú kutyának. »Látom, milyen bátor kiskakasod van kisfiam!« Így indult a társalgás, amire Gyula mindig büszke volt, mert tudta, hogy milyen történelmi személlyel találkozott.

A piros tarajos leölése után többé nem evett húst. Kivéve azt az alkalmat, amikor meg kellett ennie egy szelet rántott húst. Az pedig úgy történt, hogy az ország Kassa visszatérését ünnepelte, Gyula lent volt szabadi-sóstói nyaralójában, ahová motorcsónakon áthozta az atyákat Balatonakarattyáról. Az apát örömmel érkezett a kertbe, ahol már a finom kirántott hús illata keringett, és kijelentette: »Gyulám, a

⁴ [17] *Lelátó*. Hangfelvétel, Magyar Rádió, 1991. Molnár Dániel sportriporter; Kaposi Gyula, Kaposi Gyuláné Zsigmond Flóra, Schmitt Pál dr., Cserhádi László dr., Kibédi Ervin.

nagy ünnepre való tekintettel, ebből neked is enned kell.« Gyula a békesség kedvéért ráállt, de azért rögtön intézkedett a konyhán, hogy neki egy szelet kenyeret rántsanak ki, és azt úgy feléje tegyék a tálra. Hát úgy is történt, csak a szakácsnő nem volt elég rafinált, a nagyon szabályos patkóforma kenyérszelet kirántva is árulkodó volt az angol formájú többi rántott hús között, de azért Gyula nagy magabiztosan kivette a kenyeret, kettévágta. Mindezt árgus szemekkel figyelte a nyolc dioptriás szemüvegén keresztül az apát, észrevette a csalást, kikapta a legnagyobb szelet húst, és megetette Gyulával. Gyula ekkor húst evett.”

Az epizódot ifj. Kaposi Gyula így fejezte be édesapja elmesélése alapján: „Apám, amikor megette az utolsó falatot, elnézést kért, motorral bement Siófokra, vett egy nagy üveg ricinust, és megitta úgy natúr, nagyon megszenvedett érte.”

„Meghatározó gyermekkori élményét szeretném elmondani, amire büszke volt egész életében, és joggal, tekintettel arra, hogy részt vehetett 1916. szeptember 29-én IV. Károly koronázásán, ami nemcsak Magyarország, hanem Európa utolsó feudális királykoronázása volt, és amely pompájánál fogva az angol királyi koronázással vetekedett. Miután apja pénzügyminisztériumi főtitisztviselő, a Várban ismerős volt, ő is bekerülhetett a templomba a nagy tömeg közé. Óriási volt a pompa, a kor legjobb művészei, építészei tervezték a díszleteket, hatvanhárom vármegye földjéből hordták össze a koronázási dombot. Benkő Gyula tervezte a négyéves Ottónak a kucsmáját, szattyánbőr csizmáját, Zita királynő ruhájának egy herceg Esterházy feleségének Mária Terézia korabeli ruhája szolgáltatta a mintát. Szóval minden pompa be volt vetve. Gyula szerencsés volt, mert a padsor szélén ült, ahol a bevonulók jöttek, azt mondja, hogy egy araszra ment el mellette Ottó, a négyéves trónörökös, akit akkor látott először. Hát nagy volt az ünnepség, hosszadalmas volt a koronázási procedúra. Utána a Várban díszebéd volt. Csak a hat főszereplő volt meghívva, a királyi

pár, a koronázó Csernok hercegprímás, a királynőt mindig koronázó veszprémi püspök, a nádor és Tisza István miniszterelnök. Tehát ők hatan fölmentek a Várba. Arany étkészlettel volt megterítve, a 18-fogásos ebédet libériás inasok aranytálon hozták be, vitték körül, de, nem evett senki egyetlen falatot se, mert azt a sebesült katonáknak vitték el és ők fogyasztották el. Végül obligát pohárköszöntők hangzottak el az aranykupák felett.

Ekkor találkozott Gyula először Ottóval. A négyéves Ottó másnap elutazott Bécsbe. És a négyéves Ottónak hetven évig kellett várnia arra, hogy annak az országnak a földjére léphessen, amelynek történetesen a trónörökösé volt. Érdekes, valahogy a Habsburgok iránt vonzást érzett, talán legitimista volt, ami miatt nagyon érdekes a második találkozása. Fantasztikus véletlen. 1922 áprilisában IV. Károly meghalt Madeira szigetén, angol gyarmat volt Afrika mellett. Az özvegy érzi, hogy ott nincs jövőjük, Európába költözik, több helyen próbálkoztak. Egy spanyol halászfaluban telepedtek le, és ettől kezdve ez a kis halászfalu a magyar legitimisták búcsúhelyévé változott. Ide tért be Mindszenty hercegprímás zalaegerszegi apát, plébános úr egy zarándoklat keretében, és ide tért be Gyula is egy kerékpártúra alatt, mint rövid cserkésznapdrágos fiatalember, már, mint főiskolai hallgató. És itt találkozik azzal a négy bencés magyar menekült diákkal, akik időközben a bencés diáktársunkká cseperedett Ottónak voltak a tanárai. A négy tanárból ott van a Solymos Vendel, aki nekem és jó páratoknak francia és német szakos tanára volt Budapesten. És milyen érdekes. Bemutatkozik a húszéves civil fiatal egyetemista vagy főiskolai hallgató a nyolc évvel öregebb Solymos Vendel bencés papnak, és melyikük gondolt volna arra, hogy pár év múlva Budapesten egy negyed évszázadra kollégaként találkozhatnak.”

1920-as évek

Gyula bácsi így emlékszik vissza: „Márciusban, még hó volt az udvaron, a BBC-csarnokból kimentünk Salamonnal és Dimitrivel, a kezükbe álltam, fejem fölé tettem a kezemet, földobtak szaltóval, homorítok, nyújtott testű szaltó, le a hóba, meztláb.

Egy kislány volt a teremben a kardozók között, az nézte a Gyuszit, engemet. Nekiszaladtunk a bordásfalnak, ráléptünk a harmadik fokra, és szaltó hátra. Ez egy marhaság. Ketten, hárman ugrottunk, harmadiknak én. Az ötödik fokra föllépek, szaltó hátra, kettétörök a borda, én a hátamra estem, szerencsére nem a fejemre. Elállt a lélegzetem. Hát, ilyeneket csináltunk.”

Sportélete rúdugrással indult. „Én rúdugrással kezdtem a sportot, rúdugró voltam. Kétféle rúddal ugrottunk, fenyőrúddal és akácrúddal. Fenyőrúddal szívesebben ugrottak a fiúk, mert az akác nehéz volt. [...] A rúd ott volt egész nyáron a földön, csak száradt. Utána eltört az egyik alatt, pont, amikor a lécz fölött volt, eltört, átszúrta a belét, hónapokig feküdt kórházban. Abban az évben elmaradt a rúdugrás. Behozták a bambusz rudat.”⁵

„A húszas években, amikor Trianon 40-50 gépet engedélyezett Magyarországnak – ezek mind leharcolt első világháborús frontgépek –, egy ilyen gépen tanult meg vezetni. 1927-ben kapta meg motoros pilótajogosítványát. Ilyen gépből ugrott ki mint ejtőernyős a húszas években, amikor az akkori repülés nem volt életbiztosítás, de Gyula nem félt, vakmerő volt, vagány volt, kiugrott. Az első ugrása nem volt tökéletesen sikeres, miután egy fatönkre landolt, csonttöréssel megúszta.”⁶

„Egyszer volt egy motorverseny, a motoros barátommal vettem részt benne, a kis Horthyval is versenyeztem. A Nyúl utcai lakta-

⁵ [17] sz. forrás.

⁶ [4] sz. forrás.

nyába hoztuk be a motorokat, és nem volt szabad, csak az első alkalommal szerszámot hozni. Én mindent hoztam, de pont egy küllő hiányzott. Horthy odadobta nekem a küllőjét. Az őt állandóan sétált, nézett, de be tudtam tenni és tudtam indulni. Három napig tartott a verseny. Gyorsasági volt, megbízhatósági és hegyi verseny. Hegyi versenynél sokat nyertem, mert ha a motor már nem bír felvinni, én feltoltam. A birkózó, a tornász föltolta! Oldalkocsis motort, hatszáz JAP motor volt benne.

Volt egy másik motoros barátom, vele is van egy történet. Mondom neki: »nézd, én elengedett kormányval a Dunának a szélén végigmegyek. Vannak ezek a vasoszlopok a kikötéshez, ezeket kikerülöm kormány nélkül.« A Pista ült mögöttem hátul. Amikor leszálltunk, tiszta víz volt a homloka, azt mondja: »Hála Istennek, hogy le tudtam szállni!« Végigmentem vagy öt ilyen oszlopnál elengedett kormányval és kikerültem az oszlopokat.”⁷

1930-as évek

„Hogyan lett huszonhét éves korában magyar birkózóbajnok, ami azért nem mindennapos dolog? Úgy, hogy a tornászok és a birkózók egy közös teremben edzetek és ment az örökös rivalizálás, hogy fogadjunk, hogy nem csinálod meg, fogadjunk, hogy egy perc alatt leteperlek stb., stb. Volt ott a MAFC-tól egy Keresztes Lajos nevű világbajnok, ő patronálta Gyulát a birkózásban. A Gyula ragyogó erőben volt, ragyogó tempóérzéke volt, és megvolt benne az a vagányság, ami a szabadfogású birkózáshoz nélkülözhetetlen. Egy baj volt, hogy a 38-as tornász nyaka nem bírta ki a dupla Nelsont, se a hidalást. És ezt nemcsak a birkózók vették észre, hanem ő is. Gyula pillanatok alatt javított a helyzeten, tréningje a következő volt: lement hátra hídba, az ötvenkilós súlyzót kinyomta kétszázszor. Két

⁷ [17] sz. forrás.

hónap alatt a 38-as nyakából 44-es lett. Attól kezdve nem álltak meg vele szemben a birkózók és magyar bajnok lett, magyar válogatott lett.”

Mikolcsó László így folytatja: „az Európa-bajnokságot meg a főiskolai bajnokságot megnyertem. Ezek a sikerek azonban távolról sem voltak elegek Gyulával szemben, ha komolyan veselkedtünk egymásnak, hogy egy percen belül ne fuccsoljon be engem. Mondtam is neki: »Gyula bátyám, nem ér a nevem,« – mert mondom – »a veled való birkózás lényeges, de abból áll, hogy te velem porolod ki a szőnyeget.«

A birkózás a torna mellett Gyula legeredményesebb sportja, miután válogatott lett, de sajnos ez a sport volt az, ahol egy nagyon súlyos sérülés pontot tett versenyzői pályafutásának a végére. 1933 telén, amikor már diákok voltunk, Gyula nagyjából ekkor lépett be az életembe, vagy én az övébe, és ez énnekem roppantul imponált, aki szerettem a sportot. Svájcban volt a válogatott mérkőzés, és már abban is pechje volt, hogy a svájciaknak az egyetlenegy világ-bajnokuk, egy Gheri nevű, ezt a nevet nem felejttem el, ez lett Gyula ellenfele. Ettől függetlenül Gyula nem ijedt meg, sőt, ő akarta az ún. csípődobásos akciót végrehajtani a világbajnokon. Csak az volt a baj, hogy a két testsúly, közel másfél mázsa, Gyulának az egyik, ún. támasztólábára nehezedett, s mivel a szőnyeg puha volt, ahogy ő fordult, a lábfeje helyben maradt, és térdből kicsavarodott ott az egész. Recsegett, ropogott, szakadtak az inak, szalagok, porcok. Mentőautóval hozták haza, itthon megoperálták, platinadrótokkal drótozták, foldozták össze a térdét. Emiatt két centit megrövidült a lába, úgyhogy ettől kezdve enyhén sántított, de úgy tudta palástolni, hogy aki nem tudta, nem is vette észre. Ez a sérült láb azonban már nem bírta azt a terhelést, amivel a versenyzés járt volna. Ez a súlyos

sérülés pontot tett Gyula versenyzői, ámde nem sportolói pályafutására.”⁸

Annál inkább ki kell emelni az életút egy évtizedes és egyik legfontosabb szakaszát, amelyet a tanár úr levante főoktatói szinten – számos tevékenysége mellett – az 1920-as évek elejétől a magyar ifjúság hazafias sportnevelésével töltött el, amiért kitüntetéssel ismerték el.

A rengeteg sportesemény és káprázatos akrobatamutatóvány közepette, az 1932-es bázeli szabadfogású birkózóbajnokság után, Kaposi Gyulának volt azért annyi ideje, hogy szemet vessen egy tehetséges és szép tornászlányra. Fia elmondása szerint, ebben az időben a BBTE (Budapesti Budai Torna Egylet) válogatott tornásza volt. Történt akkoriban, hogy Kmetykó János vezetőedző és tornászbajnoknak külföldre kellett utaznia, ezért Kaposi Gyula tornászolimpikont kérte fel helyettesítésre. A lányok oktatását is át kellett vennie, akik között első látásra megtetszett neki Zsigmond Flóra tornászlány. Udvarlását mondhatni jelképes, Kaposi Gyuszi-féle gesztusokkal kezdte. Ez abban nyilvánult meg, hogy „rászállt”, férfias gyötrés alá vette, vagyis Flóra nem tudott olyan gyakorlatot bemutatni, amelyet ő jónak értékelt volna. A M. Kir. Gazdasági Felső Leánynevelő Intézetben végzett és vallásosan nevelt leány ezt dacosan tűrte. Érdekes módon, az e jellegű közeledés aztán házassághoz, és egy életen át jóban-rosszban kitartó családi együtt-léthez vezetett.

Az esküvő előkészületeit így meséli el ifjú Kaposi Gyula: „Szeretnék megemlíteni egy nevezetes alkalmat, amikor édesapámat várták a Hermina utcába leánykérőbe. Életében utált nyakkendőt kötni, de csokornyakkendőt kötött, és nem bőrruhában, hanem úgy elegánsan ült fel az ezres Indianjára, ment az Agárdi útról megkérni édesanyám kezét. A Lánchídon talán egyedül motorozhatott, mert

⁸ [4] sz. forrás.

forgalom akkor abszolúte nem volt, és úgy a híd közepe táján, egyszer csak leütötték. Elterült a motorral, úgy szedték össze, a következő, aki jött, az emelte föl. Nem tudták mi van, de megállapították, hogy leszakadt a motor hajtószíja, az csapott fel. Ő aztán otthagya a motort, és úgy véresen, ahogy volt, össze-vissza zúzva, úgy ment el egy arra jött taxival megkérni anyám kezét. El voltak szédülve, amikor meglátták. Az esküvőre a híres városmajori templomban került sor.”⁹

Visszatérve az anekdotákhoz, Molnár Dániel egyszer rákérdezett: – Azt a bizonyos síugró sztorit meséld el, amikor fogadásból leugrottál a nagysáncról. Azt hiszem, ez a leginkább közszájon forgó történetek egyike.

Gyula bácsi: „Az egy olyan ugrás volt, az egy nem sikerült ugrás volt. Én tulajdonképpen műugrást is csináltam. A síugrásnál karkörzéssel tartott az ember egyensúlyt. Most én, amikor ugrottam, kiment a fejemből a karkörzés, kezdett menni a lécz fölfele. Tehát egy Auerbach-szaltóval értem talajt, buktam, mert akaratlanul egy Auerbach-szaltót csináltam. Fogadásból ugrottam, már nem emlékszem, miben fogadtunk. A Háberl Aladár volt akkor a BBC-ben a síugró, ő volt akkor 68 méterrel magyar bajnok, én akkor ugrottam negyvenet. De akkor karkörzéssel.

Még egy ilyen érdekes esetem volt ugrással, az viszont ejtőernyős ugrás volt. Kovács Pufival repültünk, nekem akkor a motoros repülővizsgám még nem volt meg. A Pufi azt mondja: »Hát, ki mersz ugrani a gépből?« Mondom: »Ha te hajtod össze az ernyőt, és te is kiugrasz egy másik irányba, akkor én is ki merek ugrani.« Hát, ki is ugrottam, nem történt semmi baj, jól értünk talajt.

– Életedben először?

– Minden előkészítés nélkül. Én nagyon jóban voltam a Kovács Pufival. Háború után kiment és a Hailé Szelassziének lett a pilótája,

⁹ [13] sz. forrás.

és hát, leesett és ott halt meg szegény. Vele repültem, elvitt műrepülésre. »Eljössz velem műrepülni? De előbb egy picit étkezzünk.« Mondom: »Pardon, most én nem étkezem, majd utána.« Meg akart etetni, hogy összehányjam magamat. Mondom: »Csak repüljünk!« Hát, mindent csináltunk. Egy volt, amit nem hiszek el neki, úgy hívják, hogy *falevélhúzás*. Azt sem tudtam, hol vagyok. Ő azt mondja, tudja, hogy hol volt, de én nem hiszem. Begyűjtja a motort, akkor csinált háton repülést, piruettet, mindent végigcsinált velem. Mikor lejtöttünk, tulajdonképpen az ülést keresték, és mondták, hogy ez nem az, mert nincs lehányva. Hát egy tornász forog a nyújtón, meg minden, hát annak ez nem egy nagy dolog. – Mikor kiugrottam az ernyővel, szél volt. Kaptam egy szelet, kezdtem lengeni. Egy erdőirtás felé vitt, ahol ilyen magas tönkök voltak. Egy ilyen tönknek mentem neki és eltört a combom. Abban az időben úgy hozták helyre a csonttörést, hogy a láb nem veszített a hosszából. Ennekem viszont két centit veszített, és ezért kellett ebből levágni két centit, hogy azt a protézist be tudják rendesen helyezni.”¹⁰

Ugrás és ugrás között is van különbség. Egy másik ugrás-gyakorlat a következő elbeszélésből ismert. „Vagánysága, sportossága abban az örökké előkerülő, az öttusában sokak által emlegetett történetből ismert, miszerint nyaranta a balatoni házacska felé vonatozva a magas töltésen nem várták meg barátjával az állomást, hanem vakmerően a töltés oldalába bekészített szénaboglyába ugrottak. Igaz, vagy nem? Mindegy. Az öttusában ez már történelem.”¹¹

A bencés barát így emlékszik vissza a harmincas évek időszakának végére: „Hétköznapi értelemben nem politizáltunk, inkább csak a magatartásból következtettünk valakinek a beállítottságára.

¹⁰ [17] sz. forrás.

¹¹ [18] Magyar Öttusa Szövetség, Pálvölgyi Miklós szövetségi kapitány levele. Budapest, 2016-01-08.

Amikor a németek '39-ben lerohanták a lengyeleket, jó pár lengyel erre menekült Magyarországon keresztül. Gyula is patronált egy fiatal lengyel hadnagyot. Én is találkoztam az illetővel, lehozta birkózni.

1940-es évek

A testnevelési oktatás mellett Gyula kezdte el Horváth Kandid iskolaigazgatót is megtanítani autót vezetni. Egyszer egy olasz túra keretében ketten körbejárták Gyula autójával Olaszországot, ahol Kandid vezetett. Egy sorompóhoz közeledtek, ami vagy nem működött, vagy mit tudom én, tény az, hogy Kandid nem vette észre, hogy jön a vonat, mert egy bokorsor takarta. Szerencsére Gyula az áramszedőt észrevette, és, hogy sebesen közeledik. Hát nem volt sok idő a magyarázkodásra, Kandid lábával együtt rálépett a fékre és vagy három méterre a sínek előtt megálltak, ahol pár másodperc múlva átrobogott előttük a vonat. Kandid halálsápadtan kiszállt, átadta a kocsit, és többet nem vezetett. Rövid autóvezetési pályafutása így végződött.”¹²

Ahogy az ifjú Kaposi Gyula elmesélte, édesapjának rengeteg járműve volt, ezeket állandóan váltogatta, „47 különféle motorja volt. A 125-ös Puch motort használta, azzal járt az iskolába meg a Margit-szigeti sportuszodába. Iskola előtt ment úszni és utána ment a tanításra a Fazekas Gimnáziumba, a régi Bencés Gimnáziumba, a Baross utcába. A Rigó utcánál betolta a motort a kapu alá és úgy ment a tornaterembe. Aztán, amikor a Derék utcába költöztünk, akkor ott a garázsban volt. Egészen addig, amíg kicserélte egy ezüst tankos Csepel motorkerékpárra, amivel pár év múlva Hollandiába mentek édesanyámmal.

¹² [4] sz. forrás.

A Balatonra mindig több járművel ment, ez még közvetlenül a háború előtt volt. Ez úgy történt rendszeren, hogy a lakástól a motorjával kiment a Budaörsi repülőtérre, ott már várta a kis „Motor-Baby” motoros vitorlázó repülőgépe. A motor be a hangárba, a gép ki a füre és felszállás. Egy óra múlva leszállás a Siófok melletti repülőtéren, ahol ott volt a hangárban a biciklije, azzal meg hazahajtott a nyolc kilométerre fekvő sóstói házba. Két-három nap múlva visszafelé ugyanígy, csak fordított sorrendben. Indulás biciklivel, utána átszállás a repülőre, azzal Budaörsre, és onnan a Puchhal haza a lakásra.

Aztán volt egy időszak, amikor úgy mentünk a Puch motorral a Balatonra a kamaraerdei úton, a régi 7-es úton, és ez egy jó emlék, hogy én a motor tankján ültem elől, apám vezetett, édesanyám mögöttem, az ő hátizsákjában pedig a Fickó kutya. Lepsényben a rendőr a nagy kanyarban megállított, foglalkozott velünk, végül azt kérdezte: – Ki maradt otthon?

1945 után

Amire visszaemlékszem, az ostrom alatt elásott 125 köbcentis Puch motorkerékpár volt az, amit a háború után – a Herendi porcelánkészlet, a serlegek, díjak mellett – kiástunk az Agárdi utcai kertből, aztán apám rendbe hozta. Az Agárdi utcai kertből vitték el az oroszok az Adler autóját, holott a kerekei le voltak szedve. A kocsit téglán állt, de ez nem zavarta őket, beálltak a tankkal, láncot tettek rá és elhúzták, föl az Orbán térre, és ott beépítették egy lőállásba” – mesélte el a történeteket ifj. Kaposi Gyula.¹³

Megint a volt bencés diák: „Hát, az oroszokat nem csípte. Nem tudom miért, de valahogy nem csípte őket. Két epizódot szabadjon ezzel kapcsolatban elmesélni. Az egyik úgy szólt, amikor össze-

¹³ [13] sz. forrás.

jöttünk, azt mondta nekem: »Te, én ötven éve nem eszem húst, de ha kimennek az oroszok, nyersen megeszem a patkányhúst.« Hogy ez a nagy szimpátia így kifejlődött az oroszok iránt, ahhoz hozzásegítette őt az a történet, ami a háború befejezésekor Budapest utcáján történt vele. Már egy kicsit rendeződtek a sorok, már a Horváth-kertben Budán, ahogy a sláger mondta, mi ott birkóztunk abban a hajdani műszínparkban, az a BBTE-nek volt a tornaterme, nagyjából azonnal kezdtünk sportolgatni. Egyik alkalommal látom, innen az állától idáig a füléig, egy kék, zöld, lila, a szivárvány minden színében nagyon csúnya ütésnyom, nem tudtam, mi az. Mondom: »Mi történt Gyula bátyám?« Elmesélte. Miután az autója a háború alatt átment a köztudatba, átváltott ő is a kerékpárra, mondván, jó egy kis testmozgás. Nagyjából biciklivel közlekedett Budapesten. A Városligetnél jött át, ott volt valami dolga, a széles platánfasoron. Messziről észrevette, hogy az egyik platánfa mellett egy kis orosz katona gitárral a nyakában ott matat valamit. Mindjárt sejtette, hogy ebből olyan jó nem sülni ki, mert ő is ismerte az orosz álmoskönyvet, hogy harckocsival álmodni azt jelenti, jó barát érkezik. Hát jó, úgy próbálta kivédeni, hogy amikor közelebb ért, jobban beletaposott a pedálba, hogy ezen a veszélyes keresztmetszeten minél hamarabb átjusson. De, amikor odaért az orosz magasságába, az kinézett, hogy mi van. A következő pillanatban egy irtózatos ütés a fején, lerepült a kerékpárról, fogalma sem volt, hogy mitől, lövést nem hallott, csak azt, hogy egy irtózatos ütés a fején, és lekerült a kerékpárról. Nem tudta fölfogni a dolgot, akkor kezdett csak kapizsgálni benne valami, amikor ez a kis szellemes orosz katona nagy örömmel jön oda és kezdi a biciklijét markolászni. Hát, akkor Gyula látja, hogy mire ment ki a játék, tulajdonképpen arról volt szó, hogy ez a kis huncut felszabadító katona egy drótot feszített ki Gyulának. Gyula életét az mentette meg, hogy nem a nyakát, mert ha a nyakát, akkor lefejezi magát, úgy, mint az ... ezredes Afrikában. Az, hogy oldalra nézett és ez a csont egy nagyobb felületen fogta meg az ütest, hát így

megúsztta. De, a kerékpárban még nem egyeztek meg, úgyhogy ő is fölkel és megkezdődött a húzd meg, ereszd meg. Ennek aztán Gyula vetett véget. A háborús viszonyokra való tekintettel mindig hordott magánál egy kb. 30 centi hosszú ólmosbotot, ami bőrbe volt csavarva és egy szíjjal a csuklójára erősítve. Egy mozdulattal kicsúszttatta a kabátjából és egyetlen dádás mozdulattal eltörte a kis huncut gyereknek a karját, akinek el lett rontva a délutánja, és aki nem tudta, hogy most a törött karja után kapdosson vagy a géppisztolya után. Hát, ebben a dilemmában hagyta őt a Gyula, fölpattanva a kerékpárjára.

Negyvennégy évesen kezdett el vitorlázórepülő lenni. Berkó Károly, aki szintén ezüstjelvényes vitorlázórepülő volt, ő mondta nekem akkor: »Te, van itt egy tanár, valami Kaposi, aki most kezdett el vitorlázó repülni velünk.« Azt tudják, hogy tanár, tudják, hogy kétszer olyan idős, mint ők, de a világon semmilyen jogot nem vindikál magának arra, hogy ő most... Ugyanúgy húzta, vonszolta a gépeket, mert, ha tízen repültek, az azt jelentette, hogy kilencnek a gépeket mind a helyükre kellett tenni. Akkor még ilyen kézi gumicsörlős izé volt, kifeszítették ezt a gumit, az indította a gépet. De, Gyula ezt végigcsinálta.”¹⁴

1947-ben a tornászházaspár nagy elhatározásra jutott. „Kapóra jött” a kommunista diktatúra leleménye, miszerint a nagyvárosokban – a sztálinista szovjet *kommunalka* mintájára – a bérházakban társbérleteket hoztak létre. Budapesten is egy-egy nagylakás mindegyik szobájába idegen családot költöztettek be, a többi helyiség közös lett. Emiatt mindenki igyekezett inkább saját rokont befogadni, minthogy jöttment családokkal zsúfolódjanak. Ilyen meggondolásból az egyik szobába a nagymamát hívták oda lakni, egy másikban pedig, berendeztek egy gyermektornatermet. Elkezdtek a torna házi oktatását tíz kicsivel, majd, amikor ők is szülőkké váltak, folytatták

¹⁴ [4] sz. forrás.

az ő gyermekeikkel, és az 1990-es években már a harmadik nemzedék is Flóra nénihez járt gyerektornára. És mi lett azokkal, akik kinőtték a gyermekkort és szülők lettek? Azok átigazoltak Gyuszi bácsihoz, nekik ő tartott felnőtt tornát, szintén három nemzedék számára. Így lett a Derék u. 14. szám alatti lakásból a budai sportvilág közepe. Még külföldi diplomáták – köztük négy nagykövet – is ide hozták gyermekeiket, ami felettébb gyanús volt és igencsak szúrta a kommunista rendszer szemét. 1958-ban rosszallóan ezt is felemlgették Gyuszi bácsinak a Fő utcai börtönben.

1950-es évek

„Ötvenéves korában kezdte el az öttusázást. Pillanatok alatt megtanult lovagolni, úgyhogy az öttusa számokban a lovaglást ő nyerte ötvenéves fejjel. Oly annyira, hogy kaszkadőr lett, filmekben vett részt. Ő magyarázta el nekem, mert fogalmam sem volt arról, hogy amikor rálőnek a lovasra, aki vágtazik, és pont akkor puff, fölbukfencezik, hát kiderült, hogy valami elektromos herkentyűvel a lovas, amikor akarta, egy gombnyomásra valami áramütést tudott a ló nyakára mérni, és az abban a pillanatban bukott, amikor a lovas akarta. Hát, Gyula ezt csinálta, persze mondanom sem kell, hogy gombnyomás előtt kivette a lábát a kengyelből, nehogy a ló alá kerüljön. Azzal együtt, az első lovas tréningjén az első bukásnál kulcsesonttörést szenvedett” – emlékezett vissza a bencés Mikolcsó László.

Gyula bácsi 1954-től 1958-ig a Testnevelési Főiskolán tanított, docens volt, ő mesél: „Jött az új párttitkár a főiskolára. Így mutatkozott be: »Én annyit értek a sporthoz, hogy Angyalföldön rúgtam a rongylabdát. Ha az elvtársak segítenek nekem, akkor maradok, ha nem, akkor jön egy másik muki.« Nekem volt két olyan fogásom a szabadfogású birkózásban, hogy vagy az egyik, vagy a másik forma ütött be. Ha el tudtam kapni a lábát, akkor le bírtam tussolni, ha a

lábát féltette és hátravette, a nyakát kaptam el, a hónom alá vettem, le tudtam tussolni. Én voltam 74 kiló, ez a magas ember volt 80 kiló. Nyílik az ajtó, belép a párttitkár. El kell mondanom, mert ennek folytatása lesz. Mondom: »János, a főiskola első embere belép a tornaterembe, de ki van írva, hogy 'Szigorúan tilos utcai cipővel belépni!', hát mégis belépsz utcai cipőben.« »Hát azt gondoltam, hogy itt nincsen senki a teremben...« Mondom: »akkor is a tüdőbajos köpést behozod a szőnyegre, gyorsan le a cipőt!« Levette a cipőt. »Szőnyegre!« »De én nem birkózni jöttem!« »Ne magyarázz!« Letérdeltettem, a jobboldalán álltam, megfogtam a nyakát, és kezdtem húzni. »Jaj, a nyakam, jaj!« Mondom: »Elég disznóság, hogy a párttitkár állandóan jobbra elhajlást végez.«

– Benn ülünk a tornatanszéken, bent vannak a fiatal kollégák, jön be ez a párttitkár, azt mondja: »Gyula bátyám, mondd meg nekem, hogy lehet valahogy a tornát lenini alapon tanítani?« Mondom: »János, én ehhez tök vagyok. Találj ki valamit, ha jó, megcsináljuk.« Ez volt. Közben ez a János fölkelt, járkált. Mondom: »János kitaláltam, hogy lehet megcsinálni a kézenállást lenini alapon!« A többiek azt gondolták, a Gyula bácsi megbolondult. »Hogy? Hogy?« Mondom: »Várjál, előbb nézd meg.« Többen néznek rám, odamegyek az asztalhoz. Volt ott egy Lenin-szobor gipszből, letettem a földre, rátettem a balkezemet, jobb kezemet a földre, föllendültem kézenállásba. Mondom: »lenini alapon kézenállás.«¹⁵

1956-os forradalom

Ifjú Kaposi Gyula így emlékszik vissza: „Amikor a forradalom kitört, akkor édesapámnak két részvétele volt. Egyrészt hazahoztuk a Testnevelési Főiskola pincéjéből, a földalatti sportlőtérrel a húsz-egynéhány sportpisztolyt, short és long gyártású sportpisztolyok

¹⁵ [17] sz. forrás.

voltak, ezeknek rézhüvelyben ólomhegye volt, amiket a 25-30 méteres lőtérrel lőttek ki a diákok. Apám nevén voltak ezek a sportpisztolyok, Walter meg egyéb, meg a löszerek. Amikor kitört a forradalom, akkor apámmal ketten hoztuk haza biciklin több fordulóval hátizsákban ezeket a pisztolyokat meg a töltényeket, mert apám nem merte otthagyni, mivel a nevén voltak. Hogyha valaki feltörné, akkor probléma van. Úgyhogy hazahoztuk és itt volt a mi garázsunkban minden letéve. Amikor rendeződtek a dolgok, akkor ugyanúgy visszavittük. Úgyhogy apám le is számolt mindennel, hiány nélkül.

Amit viszont megtaláltak a házkutatásnál, az két szovjet géppisztolynak a tölténye volt, amiket pisztolyba is lehetett használni. Annak a története az volt, hogy apám éjjeliszekrény-fiókjában találták meg a házkutatásnál 1958-ban. Amikor apámat elvitték, elvitték azokat is, meg egy csomó fényképet, meg leveleket. A fényképek között olyan képek voltak, amiket apámmal együtt készítettünk, amikor többször kerékpárral át kellett mennünk Zuglóba a Hermína útra a nagyapámhoz, mert a harmadik emeletre fel kellett vinni a fát a pincéből. Útközben fényképeztünk különböző helyeken, ahogy átmentünk, harckocsikat, oroszokat kuriózumképpen. Mindet előhívtam és kidolgoztam itt a lakásban. Amikor házkutatás volt, ezeket lefoglalták és elvitték. Ugyanakkor elvittek leveleket és más fotókat is, amik itt a lakásban készültek.

A másik történet azzal kezdődött, hogy amikor kijárási tilalom volt, átmentünk egy másik családdal a Gellérthegy utcába. A Naphegy utca sarkánál lakott édesapámnak egy nagyon régi jó barátja, aki a világháborúban Messerschmitt-pilóta volt. Szóval, délután meglátogattuk és elkezdtek nézni az eredeti keskeny kisfilmet, amit ő vagy a társa készített a Messerschmitt gépből. Ilyen harci felvételek, meg a tengeren támadtak hajót, érdekes képek voltak. Az időt jól elbeszélgettük, mire észrevettük, már kilenc óra volt. Akkor már mindegy, ne menjünk el, várjunk, később már nem

lesz olyan járőrforgalom. Éjfél felé eljöttünk, a Tigris utcán végig, és pont a Derék utcai lépcsőnél egy kapualjból ránk szóltak, hogy „Sztój!”. Megálltunk, a járőr, két orosz katona fogott meg minket, és hát „Dokument! Dokument!”. A magyar dokument nem ért nekik semmit, viszont volt nekünk két igazolványunk a mi nevünkre, az apáméra és az enyéme, idősebb Kaposi és ifjú Kaposi Gyula. Szovjet engedély, ilyen összehajtható igazolvány, ami engedélyt adott nekünk a Ludovikára való bemenetelre. Tudniillik, ott voltak az öttusa lovak, hetente 3-4 alkalommal délelőtt bementünk lelovagolni a versenylovakat, mert kevés lovász volt, és pár öttusázónak adtak ilyen engedélyt. Odaadtuk ezeknek a katonáknak, elolvasták, és azt mondták, na de éjfélnem kell közlekedni, nem vagyunk feljogosítva, hogy éjjel menjünk haza. Megvolt a purparlé, be akartak kísérni a kommandantúrára, közben szót váltottak, én pedig miután évekig tanultam oroszul, kézzel-lábbal elmagyaráztam, hogy kísérjenek már haza. Apám mutatta az egyiknek, hogy ő sportoló. Kezet fogtak. Ahogy a katona nyújtotta a jobb kezét, apám is kezet fogott, aztán megrántotta, úgy, hogy a háta mögé került és átölelte. A másik katona pedig, rögtön kibiztosította a géppisztolyt és kiabált oroszul, meg ez is. Aztán apám elengedte és mondta, hogy „birkózás, birkózás”. Nagy nehezen megértették, hogy „barba” – az a birkózás oroszul. Egy órás vita volt ott, mire beleegyeztek, hogy hazakísérnek.

Szóba jött az olimpia, meg minden, valamit konyított ez az orosz. Ahogy ez később kiderült hónapok múlva, ez egy grúz tanár volt, mielőtt katona lett. Grúziában besorozták, és itt az I. kerületben ügködött, mint biztonsági.

Lekísértek vagy ötven méteren a kapuhoz, de a nagy ijedségben nem tudtuk megtalálni a kapukulcsot. Erre becsöngettünk, a Harai Dénes nevű házfelügyelő nyitotta ki a kaput és majdnem rosszul lett, amikor meglátta a fegyveres géppisztolyos oroszokat. De, beengedett minket, az oroszok meg anyám invitálására apámmal följöttek a

lakásba. Mind a kettő fogta a géppisztolyát és körülnéztek. Amikor az előszobából beértünk a tornaterembe, szemük, szájuk elállt, csak nézegettek és minden fényképet megnéztek a tornáról, a sportról, apám birkózóképeit, nagyon tetszett nekik. Még a fejükön volt a kucsma, a nagykabát, kezükben a géppisztoly. Ezek az oroszok egy-két óra múlva elmentek, de előtte még körbementek a lakásban.

Aztán jött a meglepetés, amikor mintegy négy nap múlva este tíz órakor csöngettek. Nem tudtuk elképzelni, hogy ki az. Hárman jöttek föl, ez a tanár meg másik kettő. Bejöttek, apám üdvözölte őket. Éjjel egy óráig itt voltak, egyenruhában voltak, labdáztak, letették egy helyre a szerszámokat, vagyis a löszereket, és labdáztak. Nyolcszor voltak nálunk körülbelül. Ez a grúz tanár mindig velük jött, ez volt rangban a legnagyobb, a többi kisebb rangú volt. Ő pár mondatot tudott németül, apámmal meg anyámmal pár szót tudtak váltani. Már a második alkalommal, mikor jöttek, megkínálta édesanya őket vajjas kenyérrel. Fönnakadt a szemük, amikor meglátták, azt hitték, hogy kalács. Szóval nagyon odavoltak, és akkor megmutatták az ő kenyérüket, ilyen volt, mint ez az asztal, barna és kemény, mint a nyavalya. A hatodik vagy hetedik alkalom után ők hoztak nekünk ilyen nagy öt kilós konzerves dobozt, sárga vaj volt benne, narancssárga, meg sajtot, ilyesmit, meg narancsot, banánt, ami akkor nagy dolog volt. Ezek hozták nekünk ajándékba. Már annyira voltunk, hogy klott gatyára levetkőztek és itt labdáztak meg minden. Nekem annyira tetszett az egyiknek az egyenruhája, hogy beöltöztem az egyenruhájába, és a mellemen keresztül a géppisztoly, fejemen a nagy kucsma, és úgy fényképezett le apám vagy az egyik izé, és ahogy vacakoltam, szétugrott a dobtár és szanaszét kirepültek a golyók. Na, akkor összevadásztuk a golyókat, osszerakták a tárat. Két golyót hetekkel később anyám a nagytakarításnál talált meg, és az bekerült a fiókba.

1956 után

Na, aztán ezek az oroszok úgy elmaradtak, és rá egy négy-öt hónap múlva jött egy levél, orosz bélyeggel. Ez a grúz tanár írta meg, hogy elnézést, hogy nem tudott elbúcsúzni, mert őket bevagonírozták és visszavitték a Szovjetunióba, de egy táborba. Nem mehetett haza, hanem egy táborban van, és hát nem tudja, mikor kerül ki onnan, de hát annyira megkedvelte apámat, és a címet tudta, szóval tudatni akarta, hogy ezért maradt el a kapcsolat, de szeretettel várja apámat öhozá, az ő falujába, ahol ő lakik és tanított. Na, ezt a levelet is úgy, ahogy volt, elvitték a házkutatásnál, a fényképekkel meg a két golyóval együtt. Apámat a Fő utcában vegzálták, de nem adtak vissza egyetlenegy fényképet sem, amit mi csináltunk az 56-os események alatt, se a lakáson készült képeket, mindent elvittek, még a grúz tanárnak a levelét is. Azt mondták, hogy felejsük el, hogy ismertük. Ez volt a két töltény története.

– Emlékszem, 1958. március 21-ike volt. Én akkor jöttem haza érettségi banketről, este úgy tíz-tizenegy órakor, ki volt az egész szoba világítva, minden ablak, nagy ablakaink vannak, azt hittem vendégek érkeztek. És akkor a saját kulcsommal feljöttem, a lakásba is bejöttem, nem csöngettem, és akkor láttam, hogy itt a házfelügyelő is bent van, nyitva volt az ajtó, minden föl van fordítva. És akkor anyám jött ki és mondta, hogy házkutatás van, és hát ugye ekkor kerültem elő, engem is kérdeztek, hogy ki meg hogy, satöbbi, és reggel apámat elvitték. Úgyhogy a kocsijukba, a Pobjedába – soha nem felejttem el – beültették, én meg a versenybiciklimmel végig mentem utánuk; Mészáros utca, Alagút, Fő utca, Gyorskocsi utca, oda vitték apámat. Így tudtam, hogy ott van.

Nem tudtunk hozzá bejutni, de volt apámnak két TF-es levelezőhallgatója, akiknek jó összeköttetések voltak. Az egyik a Szumega Rudolf rendőrezredes, a másik a Hudra Árpád. Mind a kettő nagyon jó barát volt, a Szumega válogatott boksoló volt, a

Hudra meg testnevelő tanár a rendőrségi berkeken belül. Ők szóltak az érdekében úgy, ahogy tudtak, de volt egy államvédelmi tiszt, ennek nem tudom megmondani a nevét, ez is ott volt, aki be tudott menni apámhoz, nem személyesen hozzá, hanem a kihallgató tisztjéhez. Mert apám nem ette meg az ételt, amit adtak, vegetáriánus volt, és nehogy ebből probléma legyen, elmondta, hogy mi a helyzet, és attól kezdve, azt hiszem egy hét után adtak apámnak külön kosztot. Tehát adtak neki joghurtot, sajtot, meg vaját, a dögök, hogy így mondjam, a húsok helyett, kiegészítésképpen.

Érdekességgéppen még azt megemlítem, hogy apám végig nem tudta, hogy ottlétének mi az oka, miért van ott. Amúgy ketten voltak egy fogdában egymás mellett és tartottak egymástól. Nem sokat beszélgettek. Az illető, nem tudom megmondani a nevét, egy csepeli emberke volt, kőműves volt a szakmája, és az volt a bűne, hogy kidobott a kertjükből egy bedobott kézigránátot, egyszerűen kidobta. Nem robbant föl, de észrevették, megtalálták, letartóztatták és bevitték apám mellé, és ott jó barátságba kerültek, már amennyire lehetett. Aztán apámat levitték a Balatonra. Levitték, mert a Derék utcában nem találtak semmit. Egy reggel fogták, betették a kocsijukba és levitték Sóstóra. Az egész kertet végig fölásták, beleástak még ilyen csipogóval is. Hát, semmit sem találtak. Annyira mentek, hogy még a két szobát is fölásták, ásatták apámmal. Tudniillik a háborúban a két belső szobának a parkettáját fölszedték és eltűzték” – fejezi be a történetet ifjú Kaposi Gyula.

Utánanéztünk annak, hogy Gyula bácsi története miképpen tükröződik az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára dokumentumtárában, és a következő gyöngyszemeket találtuk.

„Megnyilatkozásai a legtöbbször népi demokrácia és szovjet ellenesek. Beszélgetés során elmondta, hogy milyen gazember az, aki belép a pártba. Mert az októberi esemény az a nép spontán megnyilatkozása volt, s ez a rendszer már nem hosszú életű. Nem ad sok időt, s akkor végük lesz azoknak, akik most elárulták a népet.

/Már akik párttagok./ Az ÁVO-sok rémtetteit nagy szeretettel mesélte még az ellenforradalom alatt. Különösen aktívan nem vette ki részét, keveset mozgolódott az ellenforradalom alatt.

Inkább buzdított, lelkesedett a »siker«-nek. Azt tanácsolta, hogy ha belépek a pártba, akkor csak úgy tegyem meg, hogyha kényszerítenek. S erről a tényről két-három megbízható jó barátommal beszéljek s rögzítsem írásban, hogy kényszer hatása alatt cselekedtem, hogy legyen majd mentségem a számonkéréskor. Ez a beszélgetés négy szemközt zajlott le.

Levelező hallgatókat két alkalommal vett a védelmébe: V. S. ötödévest, aki katona, azt hiszem határ vadász. Jelenleg Csepelen a martinkemencénél dolgozik. Kérte Kaposi, hogy engedjem át, mert jó magyar ember. Nem írt alá az ellenforradalom alatt, inkább otthagya a katonaságot. F. J. ötödéves szintén jó magyar gyerek ügyében kért segítséget fegyelmi ügyével kapcsolatban.

Bízok abban, hogy ismét lesz egy forradalom s az már aztán meg kell, hogy döntse ezt a rendszert. Kapcsolatom vele: beszédes viszonyban vagyok. Őszintebben, bátrabban nyilatkozik előttem” – írta a fentieket 1958. március 28-i jelentésében »Pintér«, aki nyilvánvalóan Gyula bácsi bizalmas barátja volt.

Megjegyzés: Kaposi Gyulával mint fegyverrejtegetővel foglalkoznak »Virág Márton« jelentése alapján. Értékelés: »Pintér« jelentés értékes. A jelentésből megállapítható, hogy Kaposi pártellenes agitációt fejt ki a TF-en. Mindent elkövet annak érdekében, hogy menteni tudjon ellenforradalmi elemeket. Intézkedés: Kaposi őrizetbe vételére javaslatot teszünk.” Ez áll a szövegben a Belügyminisztérium II/5. alosztálya rendőrnnyomozó századosának aláírásával.¹⁶

¹⁶ [2] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, megfigyelési dokumentumok, 2014.

Ifj. Kaposi Gyula az alábbiakat fűzi hozzá. „Amikor egyszer apám kihallgatásra fölment, az előadó, aki foglalkozott apámmal a 3-4 hónap alatt, míg bent volt, akkor azt mondta: »Tanár úr, foglaljon helyet!«. Odaadta a szemüvegét, hogy elolvashasson valamit, mindig ott volt apám szemüvege önála a fiókban, mert apámnál nem lehetett semmi, de, ha valamit dolgozni kellett, akkor odaadták neki. És akkor odaadta, hogy írja alá a szabaduló levelét. Erre azt mondta apám, hogy ő nem ír alá semmit, mert azt sem tudja, miért volt ott. Azt mondja: »Nézze, annyit mondhatok, kiderítettük, hogy alaptalan a feljelentés, az izgatás, megszüntetjük az eljárást.« És érdekes volt, ahogy fölemelte és mutatta a papírt, hogy ez alapján van bent, a fény úgy jött át a papíron, hogy a lámpa fényében meglátta a víznyomatot, a TF-nek a jellegzetes címeres TF-es víznyomatát. És akkor kapcsolt, hogy ez a TF-ről van, a följelentés. De, nem tudta, hogy mit tartalmaz, mert az illető letakarta, és végül ott aláíratta, és így kiengedték apámat. Aztán mentünk érte, ő taxit hívott és hazajöttünk.

Érdekesség, hogy ez az emberke, körülbelül a szabadulás után úgy két hónappal telefonált a lakásra. Anyám vette föl, apámat kérték. Behívta apámat óráról, mert tornaórát tartott. Mondta az illető, hogy találkozni akar édesapával. Mondta a nevét, de az nem mondott semmit, hogy találkozzanak valahol. Nem tudom én milyen presszóban találkoztak, a Kacsá utcánál volt. Apám elment, és döbbenetesen vette észre, hogy az az emberke van ott, aki hónapokig volt az ő előadótisztje. Leültette, mondta, fogyasszon, amit akar, üdítőt vagy valamit. Elnézést kért apámtól az ottani dolgokért, öneki ez ki volt adva. Meg szeretné kérni apámat olyasmire, ami nem hivatalos dolog. Neki van gyereke, egy fiú meg egy lány, szeretné édesapához gyerektornára járatni. Egy kérése van, nem ő fogja hozni, van valaki, aki fogja vinni, de kéri, hogy erről senki ne tudjon, hogy ki ez a gyerek, meg ki kíséri, meg satöbbi. És tényleg én se tudtam, anyám csak később említette, hogy ki az. Ugyanúgy a többi gyerekekkel tornászott, a fiú az nagyon esetlen volt, ügyetlen, apám

próbált belőle valamit kihozni, a lány az ügyesebb volt. Ezek odajártak majdnem egy évet tornára, aztán úgy elmaradtak. Ez az emberke nagyon tisztelte, becsülte apámat, meg a híreket, amiket kapott róla. Úgy látszik, gondolta, hogy csodát csinál apám az ő gyerekeiből is.”

Harmath József kortárs tanársegéd elmondása szerint 1958-ban a Testnevelési Főiskoláról 14 tanárt rúgtak ki '56-os tevékenységük miatt. Őt a Teleki utcai Általános Iskolába helyezték le, ott tanított tovább, harminc éven keresztül. Kaposi Gyulát is ekkor helyezték le a Petőfi Sándor Gimnáziumba. Fia szerint nyár elején szabadult és a szünet után novemberben kezdte meg ott a tanítást. Jelen könyv szerkesztője is ekkor lett a tanár úr diákja, később a mester tornásztanítványa.

1960-as évek

Ezek az évek már a pedagógusi pálya vége felé vezető úton terelték az eseményeket, immár új falak között, eggyel fiatalabb nemzedékkel boldogítva folytak a testnevelési órák, halmozódtak a különleges élmények, kemény kihívások, diáknemesítő próbatételek s végül a számos nyertes tornászbajnokság.

Molnár Dániel idézett fel egy élményt Gyula bácsinak ebből az időszakból: „Én emlékszem a Nemesdaróci esetére, ennek a papája valamelyik főiskolán tanított, nekem az osztálytársam volt. A Nemesdaróci füttyült a tornaóra elején. Gyula bácsi jött be az órára, ő pedig hangosan füttyülte a Marina, Marinát. És amikor bejöttél, kicsit keményebben kérdezted meg, hogy »ki az a mocskos barom, aki itt füttyörészik, amikor vigyázban kéne vární már a testnevelőt«. Mire senki nem lépett ki. »Na jó, hát hogyha nincs jelentkező, akkor egy kör békaügetés.« Aztán egy kör ilyen mászás, aztán függeszkedés a kötélre, és ez ment így tovább. Az idegenlégióban ehhez képest könnyed szanatóriumi szórakozások vannak. És úgy negyedóra

múlva, amikor már mindenkinek a nyelve a padlót verte, akkor megkérdezted: »Na, ki fütyörészett?« Mire a Nemesdaróci előre-lépett. Kérdezted tőle, már akkor megnyugodva, mert láttad, hogy a főlöslleges energiáinktól megszabadultunk, hogy »az előbb miért nem léptél ki?« »Mert a tanár úr úgy kérdezte, hogy ki volt az a bűdös barom,« – azt mondja – »én pedig nem érzem magam annak«. Erre azt mondtad: »Igazad van«. Ezzel a dolog el is volt intézve.”¹⁷

Schmitt Pál olimpiai bajnok is emlékszik egy diáknemesítő menetre a Petőfi Gimnáziumban: „Én ilyen magas gyerek voltam már gimnazista koromban, legfeljebb nem ennyi súllyal, és szembejöttünk a tanár úrral, pontosan egyszerre értünk egy ajtóhoz – az osztály egyik legerősebb gyereke voltam és kellően nagyszájú – és én udvariasan arrébb állok, hogy »Tanár úr, tessék parancsolni!« »És milyen alapon? Döntsük el, hogy melyikünk megy át itt előbb!« Nagy bajban voltam, hogyan tudnám én ezt eldönteni, mi lesz most velem. Azt mondja: »Nézd, te egy erős gyerek vagy, mindig ott állsz elől a sor élén, hát most akkor óra alatt birkózunk, és aki lebirkózza a másikat, az mostantól fogva mindig előrébb megy, mint a másik.« Hát én szégyenkeztem, mert gondoltam, hogy én erős vagyok, ő meg egy idős tanár, mi lesz ennek a kimenetele. Nos, ez a birkózó meccs nem tartott tovább, mint körülbelül harminc másodperc, és én a két vállamon voltam. Azt mondta: »Na látod, eldöntöttük.«”¹⁸

Gábor László így emlékszik egy meghökkentő esetre. „A Petőfi Gimnáziumban a testnevelési óra elején egyszer Gyuszi bácsi döbbsenten nézett rám: »Te, fiam, mezítláb mit akarsz itt csinálni?« Tudni kell, hogy általános követelmény volt a mintaszerű torna-öltözék viselete, beleértve a lábra simuló tornáspapucst is. »Azért vagyok mezítláb, mert én így jobban tudok tornászni« – volt a válaszom. Ugyanis a gimmi mellett én akkor már egyesületbe is jártam

¹⁷ [17] sz. forrás.

¹⁸ [14] *Kaposi Gyula Tornaterem felavatása*. Video, Csákvár, 1993-04-24.

akrobatikára, ahol a tevékenység tudvalevőleg mezítláb folyik. Szembeszegülő kijelentésem kissé felhergelte Gyuszi bácsit, aki azt mondta: »Na, ide figyelj, ha ugrasz itt nekem a parketten egy szaltót így, ahogy vagy, akkor rendben van.« Hát, én – a már akkor is megvolt száznolcvan centimmel – berugóztam, vettem egy nagy lendületet, és perdítettem egy szaltót előre. Érkezésből máris indult a szaltó hátra, forgás, szépen beleálltam, és kihúztam magam. Mindenki el volt hűlve. Azt mondja Gyuszi bácsi: »Rendben van Cserhádi, Te, ezentúl tornászatsz mezítláb!«¹⁹

Ennek az volt az üzenete, hogy övele lehet beszélni, csak a mögött legyen igazi tudás. Így a többiek szemében nem kivételezésről volt szó, hanem nyilvános érdemszerzésről, ami bárki számára elérhető, ha fel tud mutatni valami többletet.

A fenti történetekben úgy a tanár tekintélye, mint a diák önérzete nemcsak hogy nem sérült, hanem meg is erősödött. Kaposi Gyula magas szintű igazságérzete, pedagógiai érzéke, amellyel egy félreismeret tiszteletlenségből erényt tudott kovácsolni, új példát és viselkedésmintát állított elő a diákok szemében. Azon vezérelvnek a jegyében, amely egész életét irányította: fair play mindenekelőtt!

„Ott van a Máté Péter táncdalénekes története, aki a Petőfibe járt – meséli ifj. Kaposi Gyula. Mindenből jeles volt, de édesapám, miután tornából mindig fel volt mentve és nem vett részt semmiben, amikor le kellett osztályozni, apám egyest írt be. Az egész tanári kar rátámadt, hogy nem lehet, mert neki jelesnek kell lennie, és így nem lesz meg. Mondták, hogy legalább a kettest adja meg. Apám az egész tanári karral szembeszállt, hogy ő csak annak ad, aki felmutat valamit, bármit csinálhat. Tudni kell, hogy apám kétszer egy héten ottmaradt délután 3 és 4 között, mert itthon 5-kor már órája volt, és instruálta, hogyan is másszon stb. Már annyira benne volt a gyúrásban, hogy ide is eljött, és hozott nagy lemezeket, hogy fogadja

¹⁹ [5] Cserhádi László dr. elbeszélése, 2015-11-13.

el a tanár úr. És akkor apám azt mondta: »Fiam, én nem zárkózom el attól, hogy jobb jegyet kapjál, de engem ezzel nem tudsz lekenyerezni, úgyhogy vidd el, nekem erre nincs szükségem.« – »Hát akkor a fiának!« – »A fiamnak sincs rá szüksége. Én csak úgy fogadok el valamit, ha látok valamilyen eredményt.« Végigülte az egész órát, majd el is ment mindenestül. Később aztán bizonyított, és apám megadta neki a kettést.”

A spártai nevelés felfogása szerint a fegyelmezésnek szigorúnak kell lennie, ő ennek is töretlen híve és következetes alkalmazója volt. Történt egyszer Balatonszabadi-Sóstón, a nyaralójukban, hogy Gyuszi bácsinak nevelnivalója támadt a már meglelt emberré nőtt fián, aki valószínűleg példátlanul felbőszítette édesapját, talán hirtelen felindulásból ellene is szegült, mert az apa nemes egyszerűséggel – nyakleves helyett – egy dobással kihajította a fiát az ablakon. Mielőtt megbotráncozva elítélnék ezt a cselekedetet, gondoljuk meg, mert itt két sportemberről szól a történet, a birkózó olimpikonról és a testnevelési főiskolás fiáról. Csak annyi történt, hogy a gladiátor keményen eligazította a gladiátornövendéket, akinek az önbizalma idejekorán a kelleténél magasabbra hágott, holott ekkor még csak nézőként léphetett volna be az arénába. Mit bizonyít ez a példa? Azt, hogy Gyuszi bácsi a tiszteletlenséget még szeretett megszűrni a fiának sem engedte meg, nemhogy bárki fiának a gimnáziumban. Ez a példa bizonyítja egyben azt is, hogy mindig lehet szelídebben is eljárni, nem kell az apának mindjárt baltát ragadnia, hogy embert faragjon a fiából.

Mindazonáltal Gyuszi bácsi sem kerülhette el a tanárok komiszkenyerét, a ragadványnevek kényszerű viselését, amelyeket az őt nem éppen szívlelő diákok ragasztottak rá a háta mögött. A szokásos kedves vagy hivatalos megszólító nevek mellett volt néhány beszédes csúfneve is, mint például a Kapmajjer, a Málcsik az erős vagy a Törpeszuper. Ebből kiderül sokak számára az is, hogy a kötelező orosz nyelvtanításnak is volt kimutatható eredménye.

A Képes Sport 1965. novemberi száma arról tudósított, hogy az országos vívóverseny legidősebb versenyzője Kaposi Gyula volt, aki úgy érte el győzelmét, hogy annak előtte huszonnégy ellenfelét legyőzte.²⁰ Torna, birkózó, vívó edzősége után az öttusában is sikeresen versenyzett. Ebben a sportágban 1967-ben hatvannégy évesen nyerte utolsó díját old boy nemzetközi versenyen, Budapesten.²¹

1970-es, 1980-as évek

Tanítványai még emlékeznek arra, hogy 1978-ban Gyula bácsi hátra szaltót ugrott 75 éves korában.²² A Népszava 1988. februárban hírül adta, hogy a Magyar Öttusa Szövetség Old Boy versenyt rendezett, amelyen a legidősebb résztvevő a 85 éves Kaposi Gyula volt.²³

Méltatás

Kaposi Gyula testnevelő tanár, olimpikon, címzetes egyetemi tanár méltatására e kötet szerkesztője nem veszi a bátorságot. Egyrészt azért nem, mert ahhoz nem áll rendelkezésemre elegendő anyag, másrészt és főképpen, mert nem érezhetem magam hivatottnak, ennek megtételére. Nem tudom, valójában kinek a tolla volna alkalmas erre idelent. Méltatás nélkül azonban mégsem jelenhet meg egy emlékirat, így hát, álljon itt egy sok mindenkitől származó öszinte megközelítés Gyula bácsi kiemelkedő személyiségét és odaadó életét illetően.

²⁰ [15] sz. forrás.

²¹ [12] Kaposi Gyula családi hagyatéka, Budapest I., Derék u. 14.

²² [14] sz. forrás.

²³ [20] Népszava, 1988-02-10.

Mindenekelőtt, a mester maga így vonta meg áldozatos munkájának mérlegét: „32 diákom lett bencés szerzetes, 1 karmelita szerzetes, 17 világi pap, 14 vagy 15 testnevelő tanár.”²⁴

A bencés Mikolcsó László szerint „Gyula büszke volt arra, hogy a tanítványai közül sokan voltak tornatanárok, sokan kerültek a Ludovikára, ahol a sport mindig fontos tantárgy volt. A korcsolyázók közül Kállay Kristóf magyar bajnokságot nyert, gyorskorcsolyázónk volt Görög Géza, ... Laci hetvenszeres magyar válogatott volt, mint jégkorongozó, és Louis alias Laborc Iván pedig, aki toronymagasan a huszonöt éves bencés idő alatt kiváló tornászunk volt, országos szinten is képviselte a Bencés Gimnáziumot. Hát, ezek voltak az eredmények.”²⁵

Molnár Dániel sportriporter így találta el a lényegét: „Gyula bácsi, a maga százhatvanvalahány centijével mindent megcsinált, amire az ember fizikailag és lelkileg képes.”²⁶

Bárkit lehet jellemezni például barátságain keresztül is. Ilyen összefüggésben érdemes kiemelni – az eddig nem említett – sport és hazafiúi alapon kialakult barátságot Kaszala Károllyal, aki az első világháborúnak, egyben az emberiség első légi harcainak kiemelkedő hőse volt 14 légi győzelemmel (ebből 9 volt igazolt) az élvonalban, sorrendben a negyedik legeredményesebb harci pilóta a magyarok között. Legendás kapcsolat volt ez a javából, képzelt vagy megtörtént bravúros mutatványok tették híressé mindkettőjük életét. Az egyik anekdota szerint a háború előtt Kaposi és Kaszala egy állami ünnepség alkalmából műrepülést követően a történelemben elsőként repülővel áthúztak a Lánchíd alatt. Másik alkalommal Kaszala a motoros gépére felszerelt füstgyertyákkal műrepüléssel felírta az égre a gyártó cég megbízásából a „Schmoll-paszta” reklámot. Ifjú

²⁴ [17] sz. forrás.

²⁵ [4] sz. forrás.

²⁶ [17] sz. forrás.

Kaposi Gyula erről nem hallott, de így emlékszik a kapcsolatra: „Azt tudom, hogy voltak fényképek a Kaszalával, de itthon nem találtam meg ezeket. Apám egyszer meglátogatta a Kaszala családot Székesfehérváron, akkor ott laktak a háború után, emlékszem, motorral voltunk lent. Annyira gyerek voltam még, hogy nem maradt meg semmi a fejemben. Annyit tudok, hogy régen együtt repültek.” A barátság tehát megvolt. A mendemondák pedig, hadd keringjenek tovább, hiszen ezek méltónak is tekinthetők alanyaikhoz, akik e legendákat mindazonáltal megtestesíteni is képes élő személyek voltak, így azok akár meg is történhettek.

A talányos történetek sorát Schmitt Pali is szépen tudja bővíteni. „A végén már olyan mesék is szárnyra keltek róla, hogy talán a fele sem volt igaz, de ez jól van így. Hogy például, ő oldalkocsis motorkerékpárral leugratott a normafai síugró sáncról. A végén már mindennel felruháztuk, holott csak az volt benne, hogy sportember volt, és kerékpárral jött a suliba. Vagy volt egy motorja és azzal jött, tehát, hogy mit csinált a sível, a lóval, a motorral, a mindennel, regék vették körül, félig igaz, félig ilyen regeszerű történetek. Ez is mind úgy köré font egy csodálatos aurát, amiért tiszteltük, de elsősorban a hihetetlen puritánsága, akaratereje, fegyelme volt az, amiért tiszteltük.”²⁷

A történelmi hűség megőrzése végett azért azt tudnunk kell, hogy Gysuzi bácsi – ha nem is oldalkocsival –, de szólómotorral egyszer valóban leugratott a kissáncról a Normafán. Ezt ketten is megerősítették élőben, fia Gysuzi és Cserhádi Laci.

Mikolcsó László így emlékszik a tanárra és az emberre: „Ami a pofozást, a testi fenyítést illeti, csináltam itt egy statisztikát. A pap- és a szerzetestanárok egyharmada az arra érdemes nebulóknak kiosztották a nyaklevest, mondván, hogy szóból ért az ember. Senki se sértődött meg, megértették. Gyula senkihez nem nyúlt egy ujjal

²⁷ [14] sz. forrás.

sem, később megtudtam, hogy miért. Hát, egy, mert mindnyájunknál erősebb volt. Kettő, mert ő is nagyon kényes volt arra, nem hagyta, hogy őt valaki fizikailag bántsa vagy megüsse. Amikor lecsukták 1956 után négy hónapra, és azután újra találkoztunk, akkor azt mondta: »Te Laci, annak köszönhetem, hogy életben maradtam, hogy nem nyúltak hozzám egy ujjal se. Mert ha teszik, addig, amíg lélegezni tudtam volna, addig védekeztem vagy küzdöttem volna ellenük.« Előtte még szabadlábban, a nagyon kemény '56-os utáni időkből, mikor már újra működött a vasfüggöny, Gyula átszűrte egyes embereket a határon. Az nem volt akkor egészen veszélytelen játék.”²⁸

Cserhádi László Gábor így hívta életre Gyula bácsi emlékét: „Voltak életednek olyan előttünk rejtett erényei is, amelyeket egyetlenegy írásos emlék őriz, Kibédi Ervin könyve. Ez az életednek egy olyan erkölcsi tartásáról számol be, és olyan fontos bizonyítékát adja annak, hogy milyen ember voltál. Neked nagyon sok gyermek és később belőlük már felnőtt, most már idős ember köszönheti az életét, amikor azokban a nehéz években bátran álltál ki mellettük és bújtattad őket. Amikor névsorokat kellett a gimnázium tanulóiról leadnod azokban az években és diktáltad a névsort, az írnok, Kibédi Ervin, önkénytelenül felkiáltott, hogy »Gyuszi bácsi, hát ilyen nevű gyerekek nem járnak ide hozzánk!« »Ne törődj vele, csak írd! Ezek a gyerekek járnak ide.« Te nem csak a sportban voltál nagy, hanem bátor, igaz ember is, akinek a tartása buzdított mindenkit, és akinek az 1956 utáni mellőzése igazán méltánytalan volt.”²⁹

Kibédi Ervin, az írnok: „Nem ősi gesztussal, de mondhatni könnyed higgadsággal mentette az embereket. Most nem akarok névsort mondani. Mentette az embereket, és nem kért érte elismerést,

²⁸ [4] sz. forrás.

²⁹ [14] sz. forrás.

meg mit tudom én, kitüntetésre nem jelentkezett, csak úgy tette. Ez a nagy dolog!”³⁰

Bencések emlékezete szerint „életében beteg nem volt, egy napig sem volt náthás, de a sportsérülésekből soha nem fogyott ki, mert volt combtörése, térd- és kulcsonttörés, tornában bordatörés, a mutatóujja így állt, és bekanyarodott, mert eltörték, a sisakrostélyát átszúrták és szájon szúrták, a két protézisét 80 éves fejjel megoperáltatta, hogy tudjon még autót vezetni, 65 éves autós jogosítványa volt, ami önmagában sem mindennapos. Többször érdeklődtem az Autóklubban, hogy milyen régi jogosítványról tudnak. Máma él egy ember Magyarországon, 92 éves, autókereskedéssel foglalkozik, akinek 72 éves jogosítványa van. Hát ezt Gyula sem tudta überelni, de a 65 éves jogosítványával dobogós helyen volt ő is.”³¹

Aztán már gyorsan fogyott a neki engedélyezett idő, és felgyorsult a készülődés a sok szenvedéssel tűzdelt türelem megváltására, 1991-ben kihunytt benne az élet, lelkét visszaadta Teremtőjének.

Várszegi Asztrik apát úr ekképpen búcsúzott tőle a ravatalnál: „Szíve szomorúságában is mindig Pannonhalmán talált békét és kiengesztelődést. Hamvait a budapesti búcsúztatás és a szentmise után Pannonhalmára visszük. Igen, hazavisszük, hiszen Pannonhalma neki is – mint sokunknak – lelki, szellemi otthona. Ott lesz a közepünkben és velünk, hisz egy a hitünk, egy a szeretetünk és a feltámadásba vetett reményünk is. Éppen ezért most félre azzal, hogy akár őt, vagy netán magunkat sajnáljuk. Gyuszi bácsi várta testének megváltását, a jó halált. Naponta hangosan imádkozott érte, naponta

³⁰ [16, 17] sz. forrás.

³¹ [4] sz. forrás.

szem előtt tartotta az érte jövő Urat. Élete és hűsége, tanúságtétel számunkra.”³²

Mi, a hátramaradottak úgy érezzük, halála talpra állította az élőket, az emlékezőket, és arra ösztökéli őket, bennünket, hogy ki-ki a maga módján állítson jelképes kopjafát Gyula bácsi önzetlenül adakozó életének, amiből oly sok jutott többünk számára is.

Emlékállítás

Munkásságával a többszörös magyar bajnok és olimpikon kiérdemelte a Testnevelési Főiskolán a *címzetes egyetemi tanár* kitüntetést.³³

A Bencés Diákszövetség öregdiákjai Tiszteletbeli taggá választották a budapesti Bencés Gimnázium egykori testnevelő tanárát, Kaposi Gyulát.³⁴

A Magyar Örökség-díj Bizottság a díjra történt felterjesztés alapján Kaposi Gyula sportolót, testnevelő tanárt beírta az Ezüst-könyvbe. Így kapott jelöltséget a Magyar Örökség-díjra.³⁵

Egy méltó barátság emlékére

Úgy gondolom, egyik legjobb barátjának is emléket kell állítanunk, de nem akartam Gyula bácsi egyvégtében írt életrajzát megszakítani azon a helyen, ahol a Kaszala-anekdoták említésre kerültek, ezért most itt kerül sor erre, leginkább azért is, mert időközben a kutatások leletei részben igazolták azok megtörténtét. Néhány bizonytalan történet ezáltal válhatott valóssá, közvetve megerősítvén a Gyula bácsi személyéhez fűződőeket is, amelyek az

³² [12] sz. forrás.

³³ [11] sz. forrás.

³⁴ [9] sz. forrás.

³⁵ [10] sz. forrás.

említett eltűnt fényképeket részben pótolhatják. Emlékezetem szerint jómagam édesapámtól hallottam először Kaszala Károly nevét, amikor elmondtam otthon, hogy a Petőfibe érkezett Kaposi tanár úr, ahol második diák voltam 1958-ban. Apámat mint repülőtisztet – Junkers-pilóta és C vizsgás vitorlázórepülő – igencsak körülvették a volt pilótabajtársak, még a háború után is titokban összejártak, onnan ismerhette első kézből a neveket és a történeteket. Kaszala Károlyról bizonyára első kézből is hallott, hiszen 1938-ban két kitüntetett I. világháborús vadászpilóta alapította a Gamma Sportrepülő Egyesületet, ahol id. Miklauzič István később főoktató lett. További bajtársai is mesélhettek neki a Légierőknél, akikkel együtt végezte el a repülő tisztiiskolát Ungváron (REGVI).

Folytassuk Kaszala Károly (1891–1932) bemutatását azt követően, hogy az első világháborúban – a már felsorolt tábori és vadászpilóta érdemeiért – a két Arany Nagy Vitézségi Érem, három Ezüst Vitézségi Érem, négy Bronz és a II. Osztályú Porosz Vaskereszt kitüntetések megkapta. Először is, a „szárnyas ember”, ahogy a lapok nevezték Kaszala Károlyt, a Nagy Háború után egy öreg, szíjhajtásos 6/7-es Puch motorkerékpárral körülmotorozta Nagy-Magyarországot.

Amikor a román hadsereg egységei megszállták Magyarországot, Kaszala Károly a szabadcsapatok tagjai között küzdött. Emlékezetes tette volt, amikor a Kecskemétre küldött román fegyverszállítmány utolsó vagonjait lekapcsolta, és Lajosmizsénél a szabadcsapatok a román őrseget lefegyverezték.

Sokadmagával továbbra sem adta fel a honvédelmi harcot. Amikor 1921. aug. 28-án Ágfalvánál az osztrák csendőralakulatok átlépték a magyar történelmi határt, ő is ott volt és – Francia-Kiss Mihály és Maderspach Viktor parancsnokok mellett – saját szabadcsapatával meglepetésszerű támadásban puskatűzzel, együtt visszavetették az osztrákokat Sopron megmentése érdekében.

A Trianon utáni katonai repülési tilalom életbelépése után először kerékpárra nyergelt át és a Millenárison versenyzett, majd rögtön benevezett az 1920-ban rendezett első Sváb-hegyi motorversenyre. Azután minden évben starthoz állt ezres Indian motorjával, 1923-ban már Horthy István is indult a Triumph-jával. Elbeszélése alapján Gyula bácsi is ezen a versenyen szágulduhatott, minek előtte az ifjú Horthy segített neki a küllőcserénél.

Az 1924. év fordulatot hozott úgy a magyar motorsportban, mint Kaszala Károly életében. A Műegyetemi Sportrepülő Egyesület megépítette első motoros gépét, amelyet ő is berepült. Egyre több motorversenyt rendeztek, mindegyiken indult, szóló és oldalkocsis motorral is. Még ez évben Horthy Miklós kormányzó vitézzé ütötte a híres világháborús pilótahóst. 1926-ban már a János-hegyen és a Gugger-hegyen zajlottak az autó- és motorversenyek, Gyula bácsi a birkózó ezeken tolhatta célba futamnyerő motorját. Vitéz nagybányai Horthy István Kaszala Károly tanítványaként okt. 12-én tette le a pilótavizsgát. Az 1927-es idényt a miskolci repülőnapon kezdte, majd kategória-világcsúcsot repült Mátyásföld és Monor között. 1928-ban világcsúcsot repült Pulába, onnan átrepülte az Adriát Rómába. 1928–29 telén a sítalpakkal felszerelt gépét repülte, bizonyítva, hogy a sportrepülést télen is lehet űzni. Kár, hogy a normafai síugró sáncról nem ment le vele Gyula bácsi motorját követve, mert akkor meglett volna a világszám és született volna még egy legenda.

„A húszas évek végén élők még emlékeznek, amint Kaszala ósdi repülőgépével, kihagyó motorral, de hajszálpontossággal rajzolta az égre a Schmoll-paszta cipőkrémes dobozának jól ismert formáját.” 1930-tól, a gazdasági válság idején, „egy öreg kis géppel kezdte szórni a röpcédulákat, szállított utast, repült a világító reklámmal éjszakánként Budapest és a vidéki városok felett. Szegeden a reklámcédulák kiszórása után átrepült a Tisza-híd alatt, mint ahogy azt a pesti hidak alatt is számtalanszor megtette.” 1932-ben leállt

gépének a motorja és szerelőjével együtt a földbe fúródtak. Kaszala Károly legendás élete ezzel befejeződött. Vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endre vett méltó búcsút tőle a magyar nagyközönség nevében.

A gyászban minden biztonnal Gyula bácsi is kivette a részét. Miképpen a földön hazafias tettek egész sorát vitték véghez, és együtt versenyeztek motoron, autón, repülőn, akképpen reményeink szerint ők ketten odafent is együtt szárnyalnak az idők végezetéig.

Utószó

A Tisztelt Olvasó, legyen az csak érdeklődő a sport iránt, vagy Kaposi Gyula tanítványa, sporttársa, tanártársa – akik sajnos egyre kevesebben vannak –, ha esetleg eljutott eddig ennek a tartalmas könyvnek elolvasásában, egy rendkívül érdekes, kemény, kitartó sportolót, testnevelőt, esetenként maga elé vakmerő feladatokat kitűző embert, de a szó legigazibb, görög értelmében nevelőt, gyermeknevelőt [paidagogosz, azaz pedagógus; paidosz = gyermek + agogosz = nevelő] ismerhetett meg a Róla már tudott, esetleg most megismert tények, és talán idealizált történetek alapján. Azt az embert ismerhették meg, aki 1928-ban az amszterdami olimpián indult magyar csapat tagja volt, és az 1925-ben létrejött Testnevelési Főiskola későbbi személyiségévé vált.

Nekem, mint az Epilógus megfogalmazójának az jár a fejemben, mivel járulhatok hozzá a Róla szóló könyv teljességéhez, ezért úgy érzem, szükséges a nevelő Kaposi Gyula tevékenységének kevésbé ismert, de fontos fejezetéről, a gyermektorna oktatásról szót ejteni, amely 1948-tól 1984-ig, 36 éven át tartott, amit azért tudok ilyen pontosan, mert az utolsó óráin, foglalkozásain meghívására jelen lehettem.

Az Epilógus megírása megtisztelő számomra, szép, de egyben nehéz feladat. A felkérés után új és új emlékező jegyzeteket írtam, mit és hogyan tárjak a Tisztelt Olvasó elé, és rádöbbsentem, leginkább a hála és a köszönet az, amivel tartozom a Tanár úrnak. A mélyről fakadó hála az, ami az Epilógus tartalmát megfogalmaztatja velem, mert minden sporttal összefüggő eredményemet, de nevelő hatásának köszönhetően az azon túli életem sikereit is Neki köszönhetem, hiszen ami sportot űztem, az evezést, a kenuzást, az akrobatikus tornát, azt azzal a figyelemmel és fegyelemmel tettem magamévá, amit Nála megszoktam.

1948-tól 1958 nyaráig – amikor ízületi gyulladást, majd szövőd-
ményként szívbetegséget kaptam, ami miatt az utolsó évet az elemi
iskolában meg se kezdhettem, és fél évig valóban fekvő betegként
maradtam ki a Tanár úr gyermektornájáról – minden héten két
magánórájára jártam a lakásuk egyik szobájából kialakított „torna-
termébe”, és a kisfiú csodálkozó szemével követtem minden
mozdulatát. Örömmel szoktam oda háromévesen Flóra néni, majd
nemsokára Gyszi bácsi óráira.

Úgy jártam oda, hogy sóváran vártam az órák napját, boldogan, és
rendszeresen, és ugyanolyan örömmel gondolok vissza most arra a
praktikusan felszerelt tornateremre, szeretett tornaóráink hajlékára.
Igen, ez a szép szó ölik fel bennem, amikor visszagondolok ottani, a
későbbi sportélményeimet megalapozó óráimra.

Bódult és elfogult vagyok e visszaemlékezéstől, pedig minden
nap emlékeztetve vagyok, amikor eltávozom otthonról, vagy haza-
érkezve szembetalálom magamat a 44 éve feleségemmel közös
életünk legfontosabb eseményeit rögzítő fényképekkel teli falon a 25
éves, birkózódresszes Gyszi bácsival, és alatta, ahogy ketten ülünk
a balatoni kertben, Ő már 86 évesen.

Ez a Nála töltött 10 esztendő alapozta meg a szívbetegségből
felgyógyulva a mind a mai napig tartó sportszeretetemet, a több mint
négy évtizeden át tartó torna-evezés-kenuzás sportok gyakorlását,
ami a civil foglalkozásom mellett a szükséges engedélyek bir-
tokában, a versenysportból különböző okok miatt kimaradó
gyermekek – saját gyermekeimmel együtt – a napi munka után
egészséges életmódra nevelésébe torkollott az 1984-ben létrehozott
magánvállalkozásom, a Cserhádi SC keretei között. 1994-ben a
Cserhádi SC részére vidéki házunk alagsorában kialakított torna-
termet Kaposi Gyuláról neveztük el, és az avató ünnepséget a
Magyar Olimpiai Bizottság akkori főtitkára, Schmitt Pál – szintén
Kaposi Gyulának volt tanítványa a Petőfi Gimnáziumban – is
megtisztelte a Tanár úrra visszaemlékező előadásával.

A Tisztelt Olvasó most már értheti elfogultságomat, hiszen a Nála töltött tíz esztendőben, majd 1959-1961-ig a Petőfi Gimnáziumban testnevelő tanáromként újból tanulhattam Tőle, így ebből az összesen tizenkét esztendőből sarjadzott ki több mint három évtizede a Cserháti SC, és amikor 1984-ben bemutattam a tornatermem tervét, csak ezekkel a szavakkal nyugtázta: „Te, ugyanolyan örült vagy, mint én voltam!”

Ezt az elfogultságot tetézi, hogy az előbbi szavak kíséretében tisztelt meg tornaterme eszközeinek nekem ajándékozásával, így a bordásfal, a számára gyártott tornapad, a medicinlabdák, a szemléltető eszközök mind Rá és a Vele töltött tizenkét évemre emlékeztetnek.

A Tőle tanultaknak, Neki köszönhetem, hogy a több évtizedes, saját tanítványaimmal szerzett tapasztalataimra támaszkodva megfelelhettem a Magyar Edzők Társasága felkérésének, az Edzők Etikai Kódexe megírása felemelő feladatának. Sajnos, Ő már nem örülhetett a Kódex sikerének, amit a hazai érdeklődés mellett a Nemzetközi Fair Play Bizottság angol nyelvű, majd a Lengyel Olimpiai Bizottság lengyel nyelvű kiadása is bizonyít. Neki köszönhetem, hogy 2012-ben a Nemzetközi Fair Play Kongresszuson előadást tarthattam az edző szerepéről, felelősségéről a Fair Play elfogadtatásában.

Ez a hálás elfogultság – amit iránta, az együtt töltött évek és élmények iránt érzek – arra köteleztek engem az Epilógus írása közben, hogy próbáljam meg függetleníteni magamat és tapasztalataimat. Ennek legjobb eszközét úgy igyekeztem meglegelni, hogy egy gimnáziumi, valamint két gyermektornára járt tanítványnak és egy gyermekeit Gyuszi bácsihoz járató szülőnek tettem fel a kérdést: mire emlékszik Gyuszi bácsival kapcsolatosan? Mit köszönhetnek Neki a tanítványok?

Az őszinte örömmel nyilatkozók segítettek a Róla kialakítandó kép megrajzolásában. Ők nem sport-pályafutással, hanem sikeres

civil élettel állhatnak ma is példaképül az ifjúság előtt. A kérdéseimre kapott válaszok talán arra is rámutatnak, ami felnőttként mindig foglalkoztatott: mi vonzhatott egy hiperaktív gyermeket, hogy tíz éven át heti két alkalommal hallgassa, lesse ugyanazt a felnőttet?

Dr. Drén Csaba, kutató állatorvos, három évig volt tanítványa, és a kérdésre felcsillanó szemekkel fogalmazta meg a Tanár úrtól tanult emberi tartás és kitartás, az önfegyelem, a másik fél tisztelete, a bátorság örökérvényű igazságát. Elsősorban a tornához közelebb állók rajongták körül, de a többieknek is vonzó példakép volt, persze mi is lehetett volna egy olyan ember, aki még 58 évesen is könnyedén „érkezve” ugrott le szaltóval az óriáskör után a nyújtóról, szépen „beleállva”? Csaba számára Gyuszi bácsi abszolút viszonyítási pont volt, mint a keresztény értékrend megtestesítője is, vagyis nemcsak testi magatartása, de belső, erkölcsi értékrendszere is magával ragadta tanítványait.

Szelényi András, több mint négy évtizeden át ugyanabban a világhírű hotelben magas vezető beosztású szállodaszakember szintén hosszú évekig járt hozzá, a bizalom és az erő kisugárzására emlékezett, ahogy Gyuszi bácsi a bordásfalra egyik lábbal fellépve csillogó szemekkel fogadta tanítványait. Tőle tanulta meg, hogy a lehetetlennek látszót is meg lehet oldani, csak akarni kell. Különleges, szemléltető, rávezető módszerei közül emlékezetes számára, ahogy Gyuszi bácsi az óra elején Fickó foxterrierjét felparancsolta a bordásfalra legfelülre. „Na, látjátok, nektek is így kell felmászni, de a lábatokat nem szabad használni.” András egész élete során a szállodaszakmában, egy munkahelyen eltöltött évtizedeit a Gyuszi bácsinál tanult fegyelmezett magatartás segítette. Életét ma is rendszeres sportolással teszi teljessé.

Dr. Ecsedy Gábor sebész is évekig volt Gyuszi bácsi tanítványa, visszaemlékezve a többiekkel való együttműködésre, a fegyelmezett együttmozgást, az önfegyelmet hangsúlyozta. Szép, felejthetetlen

emléke, amikor a Sportcsarnok felavatásán Gyuszi bácsi betanításával elemistaként részt vehetett az avató rendgyakorlatokban, tömegjelenetekben. Szerinte a pozitív biztatás jellemezte a gyermektorna órákat. Gyuszi bácsi mindenkit adottságaihoz viszonyítva ítélte meg, de a tenni akarást, a szándékot elvárta kivételezés nélkül. Gábor a kemény nevelésnek, a mozgáskoordinációra, kitartásra szoktatásnak köszönhetette, hogy a tizennégy évesen elkezdett öttusát sok éven át űzhette. Ma is rendszeresen lovagol.

Varga Antal matematika- és fizikatanár, 15 éven át iskolaigazgató, ma a tanítás mellett alpolgármester, két gyermeke volt az 1970-es években Gyuszi bácsi tanítványa, így rendszeresen találkozott Vele, és mint gyakorló pedagógusnak rögtön feltűnt a gyermekek rajongó és az utasításokat fegyelmezetten végrehajtó magatartása. Nagyon megtisztelőnek érezte a Tanár úr egyszeri felkérését helyettesítésére a gyermektorna órán Tanár úr váratlan gondja miatt. A helyettesítést a Tanár úr a régi irkájában lévő négyoldalas, percre lebontott óravázlattal segítette, a vázlat a pontosság, az egymásra épülő testgyakorlatok tökéletes ismerete, a játék felfrissítő és a versenyszellemet erősítő szerepét is beépítő óravezetés tükrre volt.

Tehát Kaposi Tanár úr nemcsak a testi gyakorlatok pontos ismerője és végrehajtója volt, de azokat saját magának a gyermektornán is fontosnak tartotta rögzíteni, nemhiába volt a TF gyakorlatvezető tanára.

Egy testnevelési konferencián felmerült a tanítási módszere, és egy gyakorló testnevelő tanár még testnevelési főiskolai másodéves hallgató korából hozta elő Gyuszi bácsival történt első találkozásukat. „Nézzük, uraim, hogy megy a guruló átfordulás [bukfenc] előre!” A felháborodott hallgatóknak maroklabdát, teniszlabdát kellett a térdek közé szorítani, és „Uraim, így hajtsák végre a gyakorlatot!” Egy hallgató sem tudta megtenni anélkül, hogy

ki ne ejtette volna térdei közül a labdát. „Látják, uraim, tehát innen kell kezdenünk a torna oktatását!”

Kaposi Tanár úr a testnevelő, a nevelő, a klasszikus pedagógus, és a mai fogalmak szerinti edző fontos és nélkülözhetetlen ismérveivel rendelkezett. Ő magába tömörítette mindazt, ami ezt a varázslatos hivatást széppé, izgalmassá, és a nemzet fejlődése szempontjából is fontossá teszi, hiszen a nemzetépítés a kellő szellemi, testi, lelki, erkölcsi alapoknak az ifjúság számára történő átadásával megy végbe. Kaposi Gyula megmutatja nekünk, milyennek is kell lennie, aki e hivatást vállalja. Elsősorban példát mutató fáklyavivő, aki támogatja a rábízott gyermeket, felismeri gondjait, erős és gyenge oldalait, így tud segítőtje, de bírálója is lenni, aki a szorosán vett sportszakmai ismereteken túl a pedagógiai, pszichológiai tudományokat is felhasználja, aki példát tud mutatni a fegyelmezett, jellemes magatartásból, az ésszerűségből, a lelki erősségből, a mértékletességből, az igazságosság erényéből, aki a sport, a sport-szerű életmód értékeire rá tudja vezetni a rábízottakat.

Kaposi Gyuláról az előzőeket mind el lehet mondani, ezért idézhető – személyiségére gondolva – egy több mint 190 éve született pedagógiai figyelemfelhívás [Gedeon László, királyi hites oktató, Nagyvárad, 1823.]:

„Már kedves Tanítók!

Rátok biza Hazánk e kintses vagyonnát,

Kezetekbe adja legdrágább záloggát..

Vigyétek őket a’ Virtus forrásához

’S annak tsergedező arany patakjához,..

A’ terheket vállokra oly böltsen rakjátok,

Hogy erejeket meg ne tántorítsátok,..

És mivel reátok függesztik szemeket

Az ifjak, ’s követik minden lépésteget,

Előttök mindég oly példával mennyetek,

Hogy ők ahoz szabván tulajdon életek,

Valami homályra ne akad hassanak,
‘S e ként jobbról balra ne tántorodjanak.”

Ez a sűrű, tartalmas könyv az előbbi idézettel is jellemzett emberről, a sportolóról, a kitűnő nevelőről szól, de példája, életműve túlmutat személyiségén. Elfogult véleményem szerint a súlyos évtizedek viharaival is szembeszálló, kitartó magatartása sok más hasonló, nehézségeket leküzdő honfitársával együtt, az újra és újra talpra álló Magyarországot is jelképezhetné.

Kaposi Gyulával töltött 12 évem, derűs, de kemény biztató tanítása juttatja eszembe a következő, Benedek Marcelltól származó igazságot: „Azzal javíthatunk az embereken, ha elhitetjük velük, hogy jók.” Gyszi bácsi elhitette velünk: végre tudjuk hajtani a tőlünk elvárt, és esetleg általunk túl nehéznek ítélt gyakorlatokat.

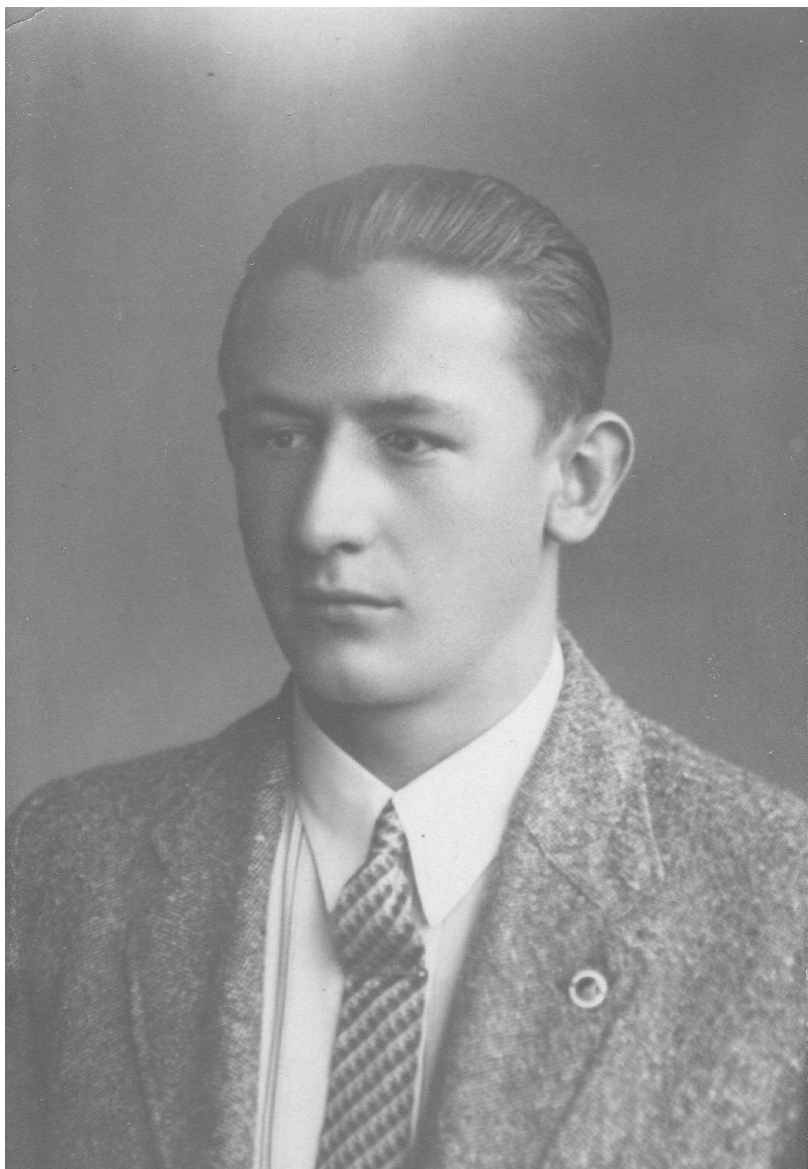
Az epilógus egy összetett görög szó, amely eredetileg a görög dramaturgiában, a színpadi művészetben a színházi előadásnak olyan befejezése, amikor a színész egyenesen a nézőkhöz fordul a szín-darab érdekében, magyarázza azt, végül a közönség kegyét, elnézését és tapsát kéri. Irodalmi munkáknak következőt fejezetét és a szereplők jövőjével foglalkozó részt is szokás epilógusnak nevezni.

Reméljük, hogy Kaposi Gyula, az 1928-as amszterdami olimpia tornászversenyzője, a TF gyakorlatvezető tanára, a gyermektornát esti óráiban 36 éven át boldogan vezető címzetes egyetemi tanár egész életműve elnyerte az olvasó kegyét. Gondolatvilága, felfogása, hozzáértése bennünk, tanítványaiban él tovább, emlékét a Testnevelési Egyetemen, a Testnevelési Tanszék Tornacsarnokában 2005-ben elhelyezett márványtábla közvetíti a testi nevelést hivatásuknak választó hallgatók felé.

Köszönjük Tanár úr, köszönjük, Gyszi bácsi, példamutató életművedet!

dr. Cserháti László Gábor

Képek

1. Kaposi (Kunszt) Gyula (1920~)

2. Indian motorkerékpárral (1920~)

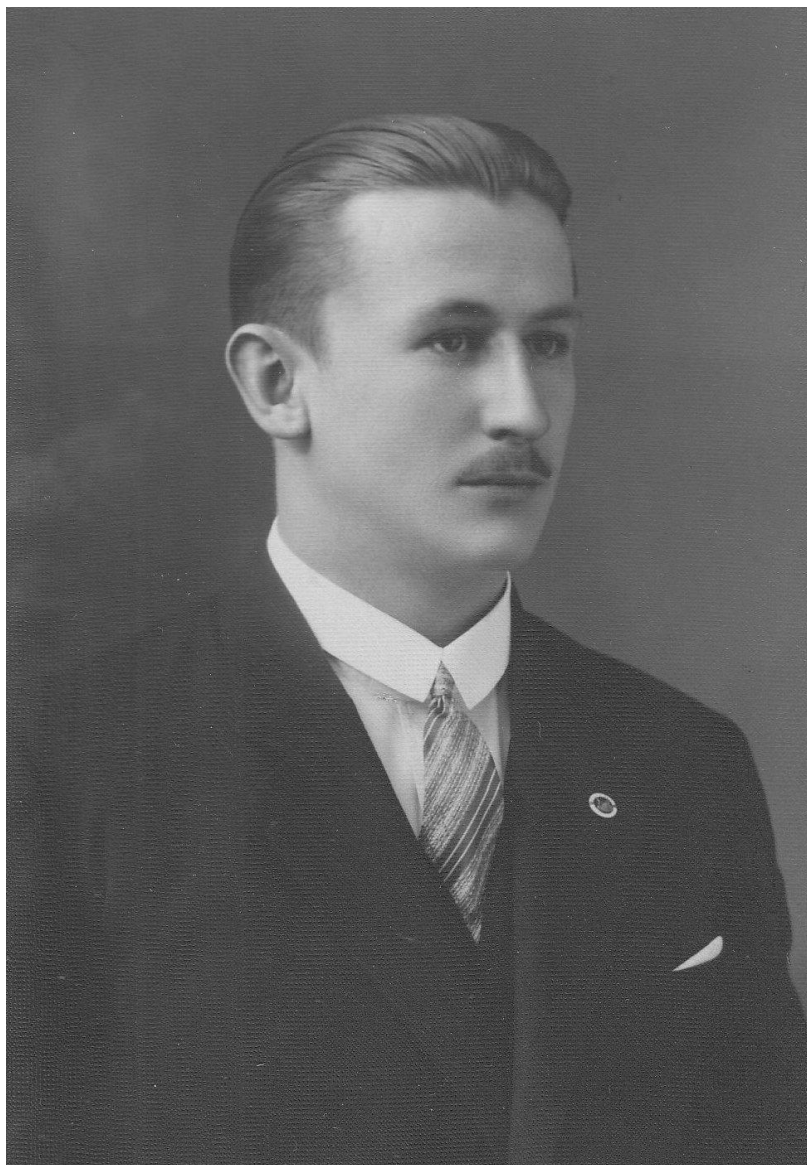
3. Indian motorkerékpárral (1920~)

4. Adler autójával Észak-Afrikában (1923~)

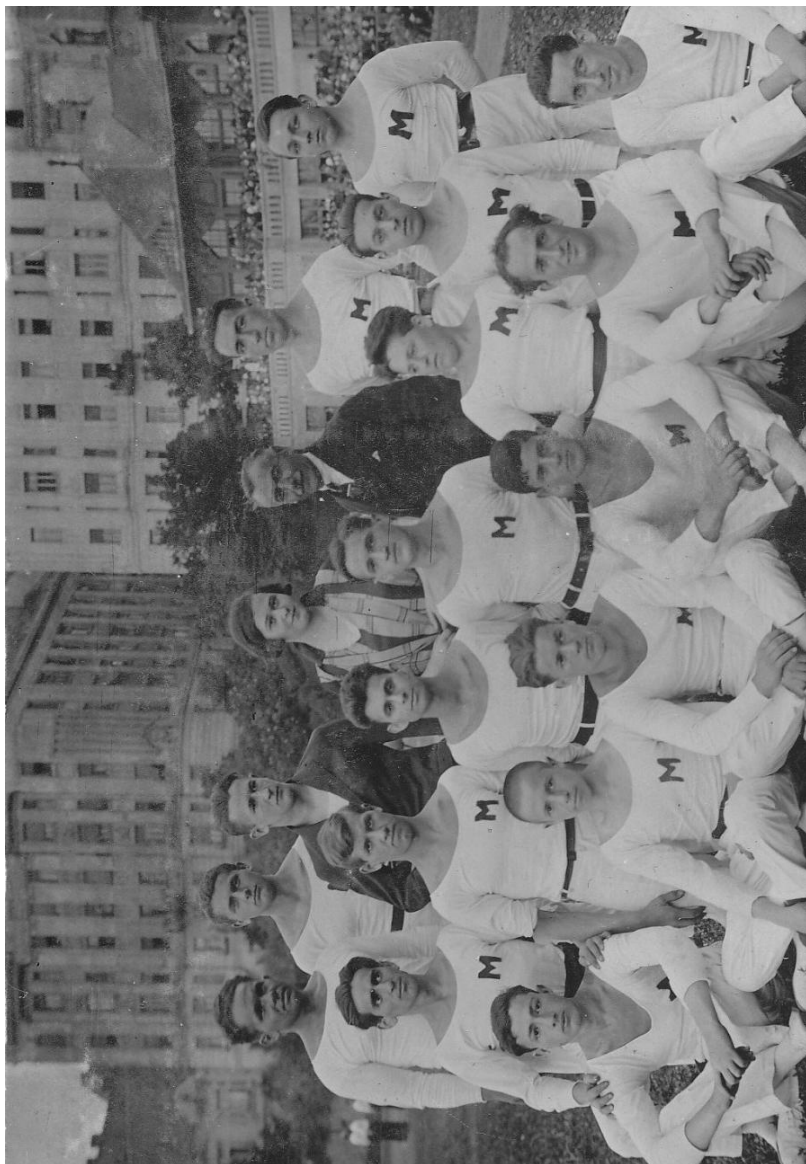
5. Kajakkal a Fekete-erdőtől a Fekete-tengerig (1928)

6. Kaposi (Kunszt) Gyula (1928)

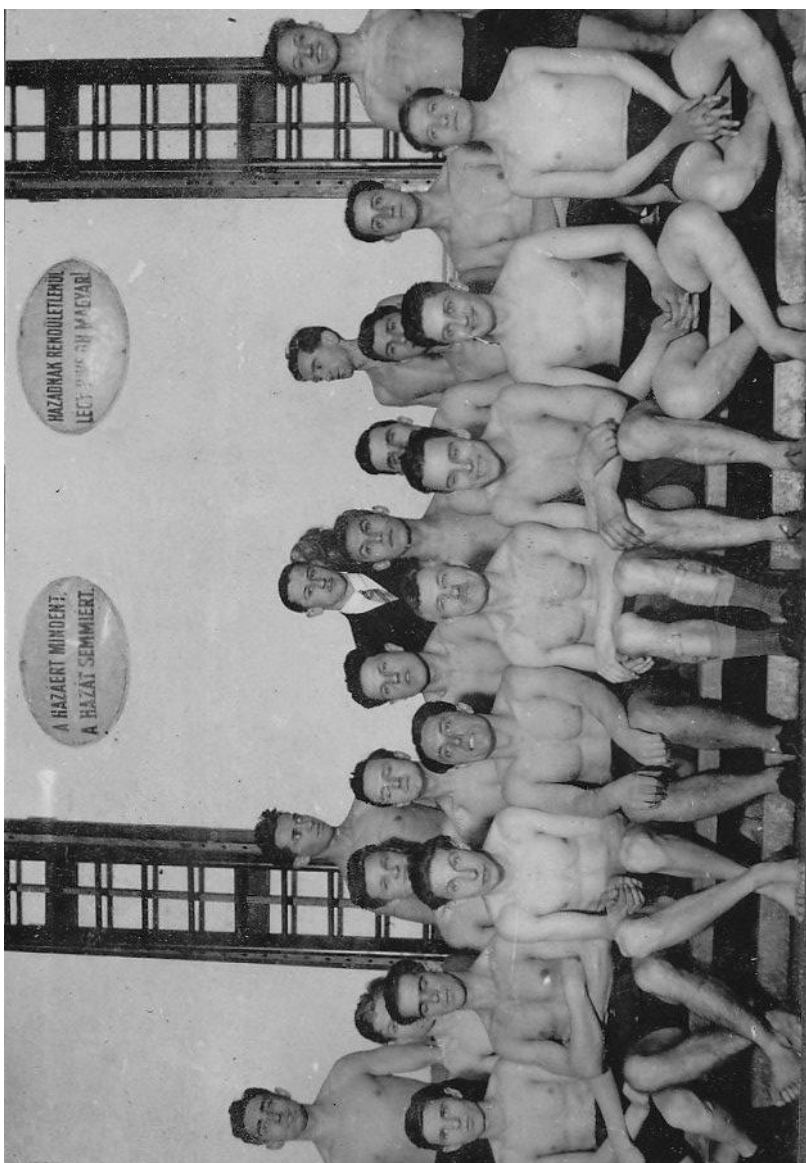
7. Kaposi Gyula tornaórája a BEAC pályán (1926)

8. Valamilyen csapat a BBTE pályán (19xx)

9. Pilótaruhában a főapáttal és bencés tanárokkal (1930-as évek)

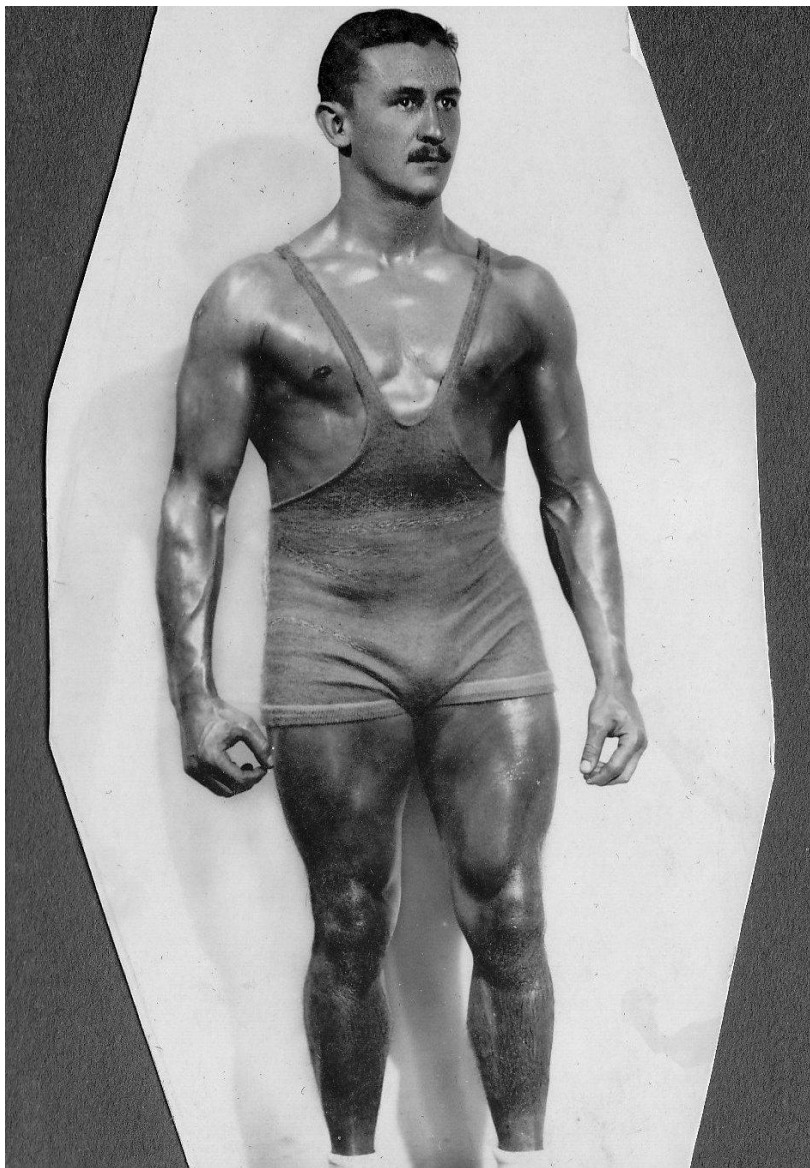
10. Kaposi Gyula a vízilabda-csapatával (1931~)

11. Leventék társaságában (1930~)

12. Zsigmond Flórával, menyasszonyával (1934)

13. Birkózó magyar bajnok (1932)

14. Tornamutatvány a bencéseknél (1932~)

15. Kaposi tanár úr bemutatója a Bencés Gimnáziumban (1932~)

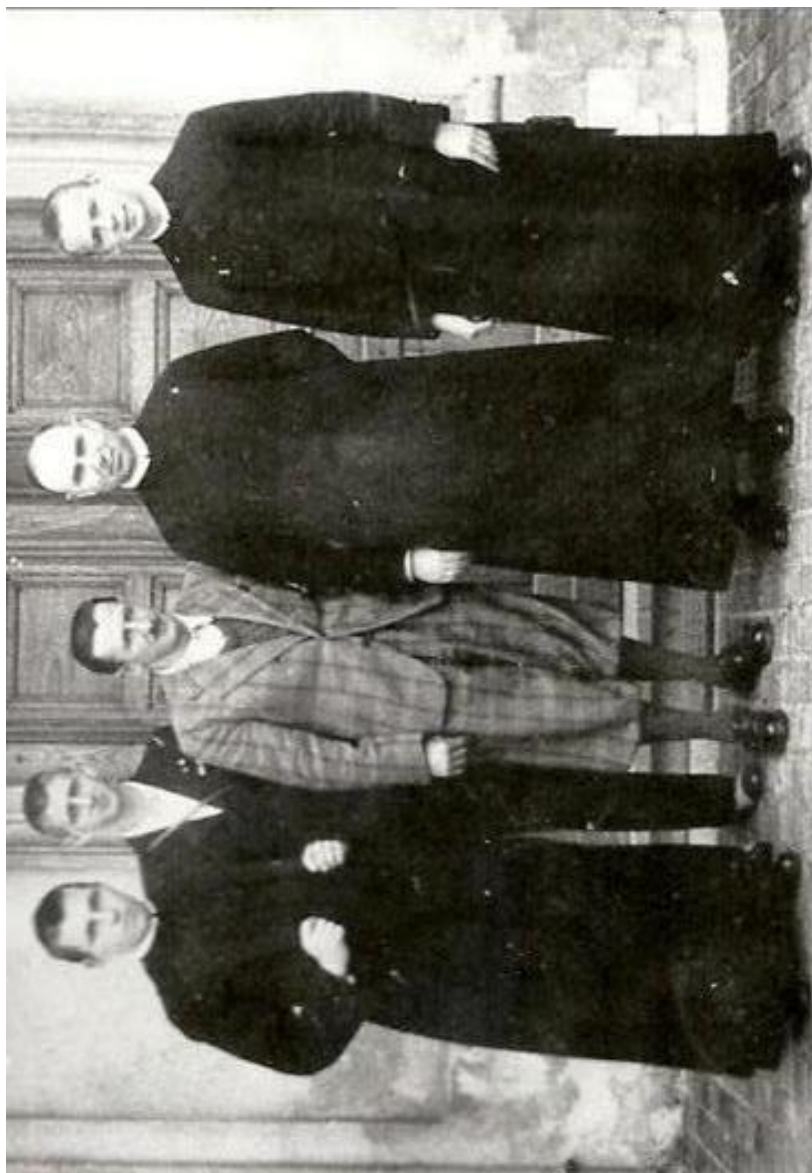
16. Kaposi Gyula Bocskai-öltözékben (1943)

17. Zsigmond Flóra és Kaposi Gyula esküvője (1934)

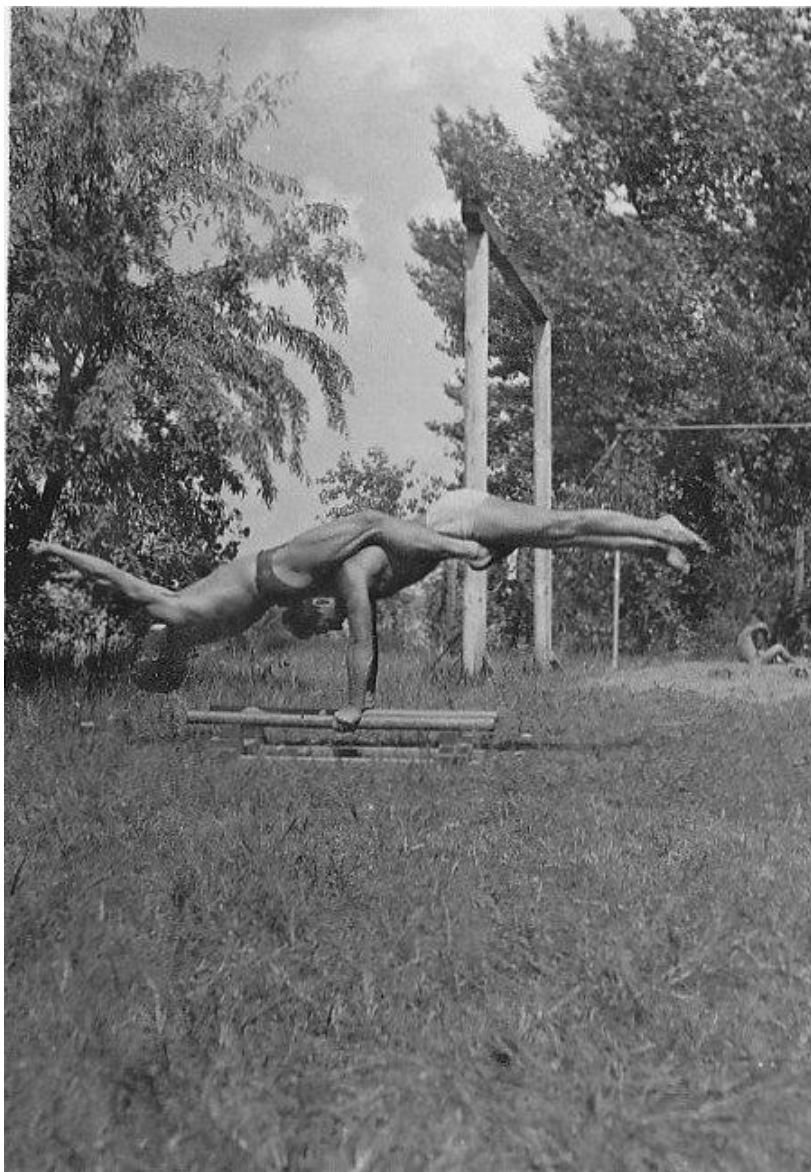
18. Bencés vívócsapat (1937)

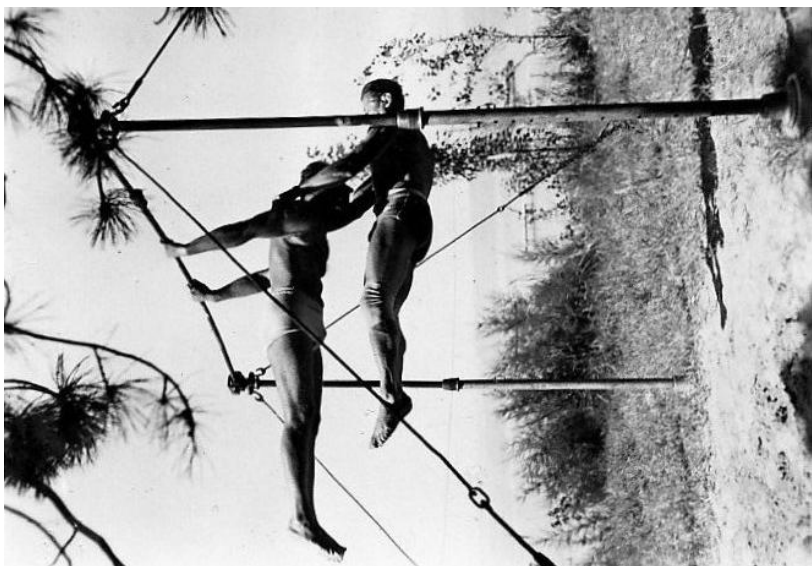
19. Bencés tanárokkal (1940-es évek)

20. Kaposi Gyula szaltót dob a fiával Sóstón (1949)

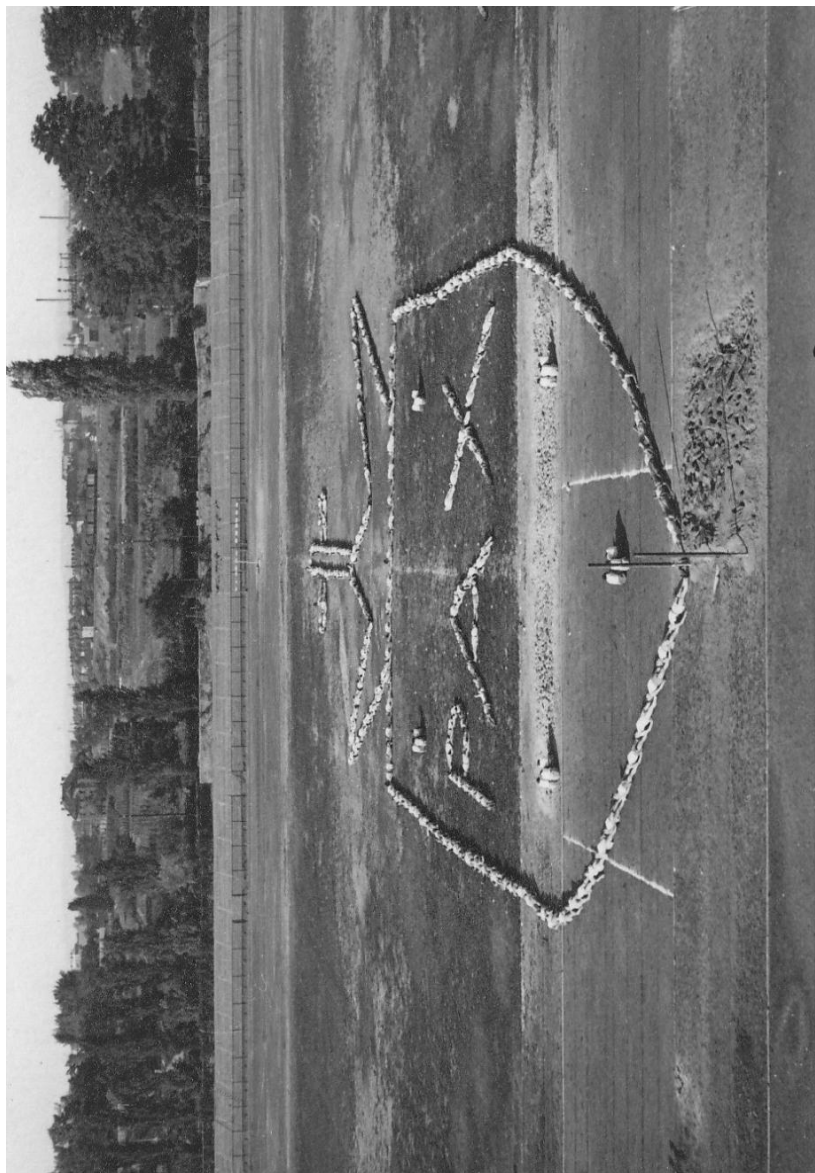
21. Mutatványok Balatonszabadi Sóstón (1942)

22. Mutatványok Balatonszabadi Sóstón (1942)

23. Mutatványok Balatonszabadi Sóstón (1942)

24. Bencések élőképe a VIII. kerületi sportpályán (1935)

25. Bencés rögbi csapattal (1948 előtt)

26. A motorversenyző a fiával (1949)

27. A legendás Puch motor és a család (1948)

28. „Baby” az átszerelt motoros vitorlázó-repülőgép (1948)

29. Kaposi Gyula arcképe (1950)

30. Balatonszabadi-Sóstón ifj. Kaposi Gyula és Fickó (1955)

31. Balatonszabadi-Sóstón a tornakertben (1955)

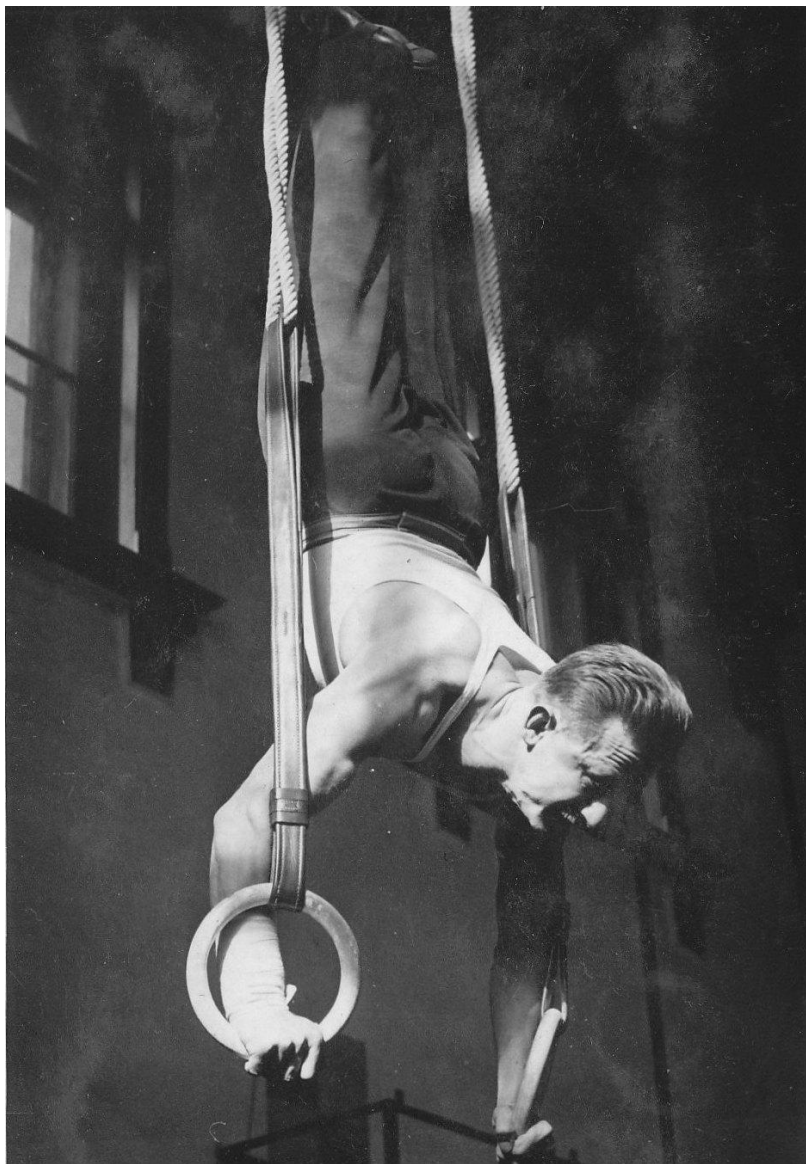
32. Balatonszabadi-Sóstón apja és fia (1955)

33. Tornaóra a Testnevelési Főiskolán (1956)

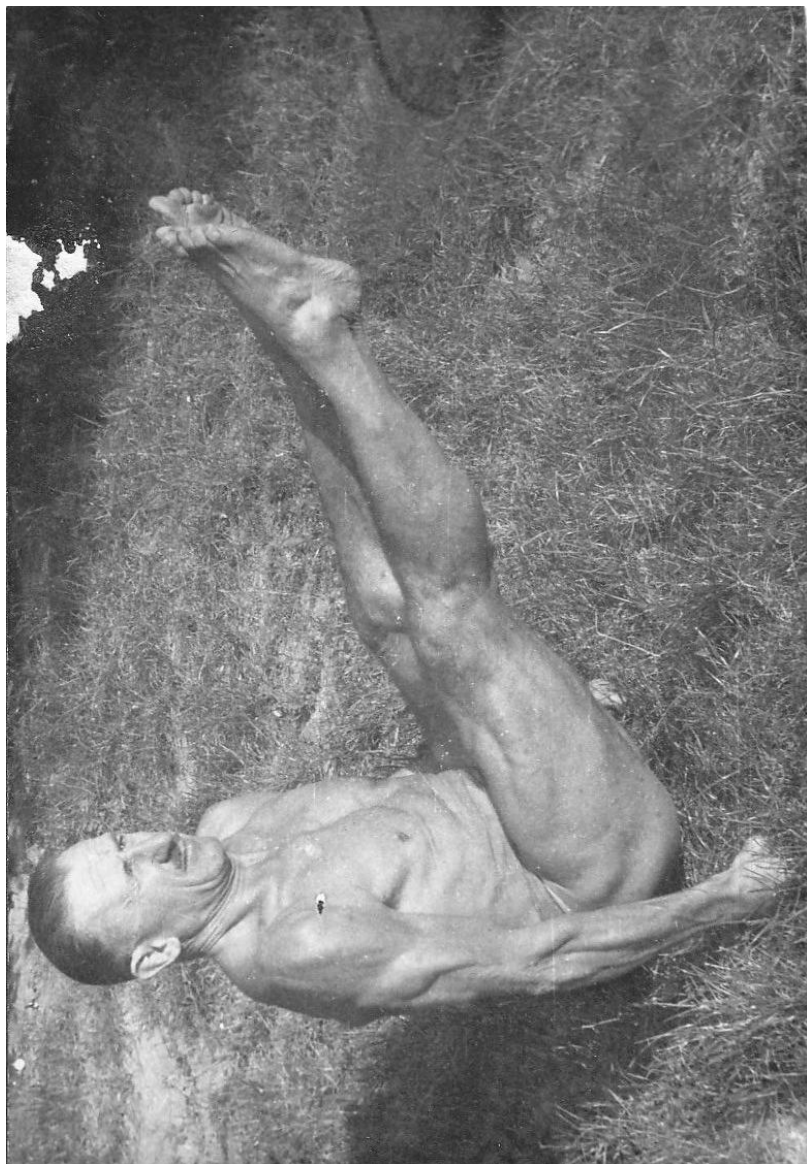
34. Korfán a Testnevelési Főiskolán (1957)

35. Gyűrűn a Testnevelési Főiskolán (1957)

36. Megjött Hollandiából a DKW Meisterklasse (1958)

37. Balatonszabadi-Sóstón ez ilyen egyszerű (1958)

38. Leiki barátságban a pannonthalmi apáttal (1959)

39. Flórával és dr. Legányi Norbert pannonthalmi főapáttal (1959)

BELÜGYMINISZTERIUM

Melléklet:

195 számú okmányhoz.

Házkutatási jegyzőkönyv

Felvéve Budapest (város) 1958. III. hó 29- (datum).

a Belügyminisztérium / számú 1958. március hó 27 - -án

kelt rendelethe alapján *Francia Lejts. Hely.* beügy-

minisztériumi beosztott és Pál István, nélelűt

Harai Bencs (Bz. I. Bencs m. 14.) tanúk

jelenlétében fogantatott házkutatás és személyi motozás alkalmával.

A házkutatás foganatosítva *Károsi Gyula* (név)

Bz. I. Szék n. 14. 1/2 em. 1. szám alatti lakásán.

A házkutatás kezdete: 1958. március 29. 3 óra 20 perc

A házkutatás befejezve: 1958. március 29. 5 óra 20 perc

A házkutatás alkalmával lefoglalt tárgyak jegyzéke:

A det. moter telefon minnchel 2, uerachel.

31-4- eredeti fényképfelvétel az IPTB-n ellenőrzés érdekében

1-11- échanges intervil Kapor Gurek à notre union Européenne

1 crownig kővőzile kőföldet levetés, valamint egyjűt felgyűjtés

A domie Karpoti Gyula 1956-os leédesenyapóval.

1 sub. tache înșeu "Reinmetel" gartering № 389074/683.

24 ser. inkomp 1926-48 - ip Pannochudin Benzilend. B. - i. p. m.

A-k-1. 9th and 10th streets

1-4- 7657 m Ø pinta, totting

1-4- Kodak 620-as közifilmszerkezet - gép-filmmel,

Belügyminisztérium

Szigoruan titkos!

Engedélyezem:

Jóváhagyom:

[Handwritten signature]
Bp.1958. -én.

[Handwritten signature]
Bp.1958. *[Handwritten date]* -én.

H A T Á R O Z A T

az előzetes letartóztatásról és házkutatásról.

Budapestk 1958. március 31.

Alulírott Galambos István r.szds. megvizsgáltam K a p o s i Gyula előállított bűnös tevékenységére vonatkozó anyagokat és

megállapítottam, hogy

a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma rendelkezik olyan anyagokkal, melyek szerint Kaposi Gyula a Testnevelési Főiskolán több alkalommal hangoztatta ismerősei körében, hogy rövidesen sor kerül egy újabb ellenforradalomra. Arról is beszélt társai előtt, hogy ő ellene van illetve ellenzi az MSZMP. szervezését. Nevezett egy db. 9 mm-es pisztolyt rejtget a lakásán. A lakásán megtartott házkutatás során két db. pisztolytöltényt foglaltunk le. Tagadta, hogy fegyvert rejtett volna el, vagy hogy újabb ellenforradalomról beszélt volna.

Megállapítottuk, hogy Kaposi Gyula nagypolgári családból származik, apja belügyminisztériumi hivatali főigazgató volt.

A fentiek alapján úgy

h a t á r o z t a m ,

hogy Kaposi Gyula /Bp. 1903. július 31. Trettina Ilona, testnevelési tanár, magyar állampolgár és nemzetiségű/ Bp. I. Derék u. 14. sz. alatti lakost a BHÖ. 2. pont b.alpontjában meghatározott izgatás büntette és a BHÖ. 34. pontjában felvett fegyverrejtegetés büntette miatt előzetes letartóztatásba helyezem, figyelemmel a Bp. 97.§. 1. pont b./ és c./ továbbá a d./ alpontjára.

Az elrendelt előzetes letartóztatás a Bp. 99.§7. /2/ és /3/ bek. értelmében az előkészítő ülésig, de legfeljebb két hónapig tart.

A határozatot ismertetem a letartóztatottal.

Egyetértek:

[Handwritten signature]
Galambos István
r.szds.

[Handwritten signature]
.....

Nytsz:

Készült: 5 pld.

41. Letartóztatás

42. Otthon a Derék utca 14-ben (1970)

43. A fia vezette „Esthajnal” vitorlás üdülőhajó korlátján (1962)

44. Öttusaversenyen old boy mezőnyben (1968)

45. "Diaboló" a versenyló mindenre képes volt Gyuláért (1968)

46. Otthon a Derék utca 14-ben Fickóval (1970~)

47. Gyermektornaóra az otthoni tornateremben (1970~)

48. Gyuszi bácsi mindenkit megtanít tornászni (1970~)

EMLÉKLAP

Kaposi Gyula

RÉSZÉRE

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KÖSZÖNI
A NEMZET SORSÁT ÉS TÖRTÉNELMÉT FORMÁLÓ
NEHÉZ IDŐKBEN TANÚSÍTOTT
PÉLDAMUTATÓ HELYTÁLLÁSÁT

1956. OKTÓBER 23.—1991. OKTÓBER 23.

Gömröi György

KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK

F. L.
MINISZTERELNÖK

Imre Nagy
ORSZÁGGYÜLÉS ELNÖKE

49. A köztársasági elnök elismerése (1991)

50. Az államtitkár és Lövey Sasa testnevelő kíséretében (1991)

51. Az elismerés fényében dr. Csérhádi László társaságában (1991)

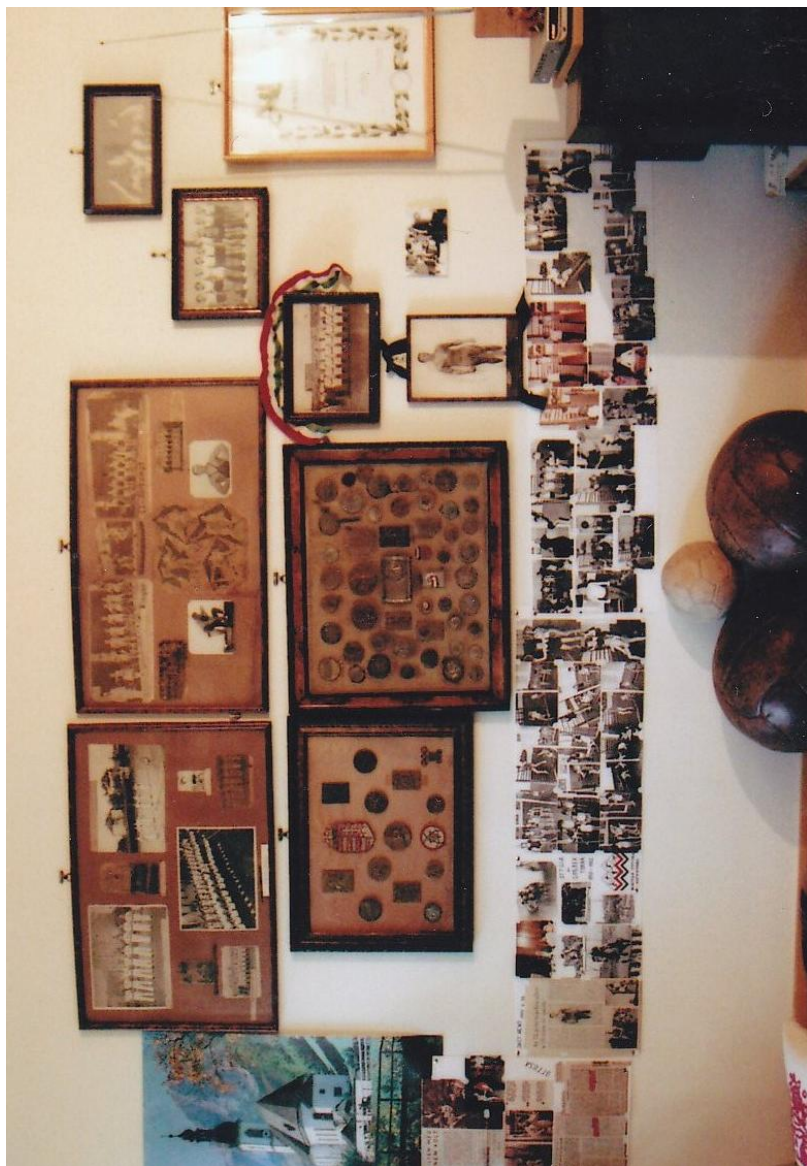
52. Búcsúriport otthon az I. ker. Derék utca 14-ben (1991)

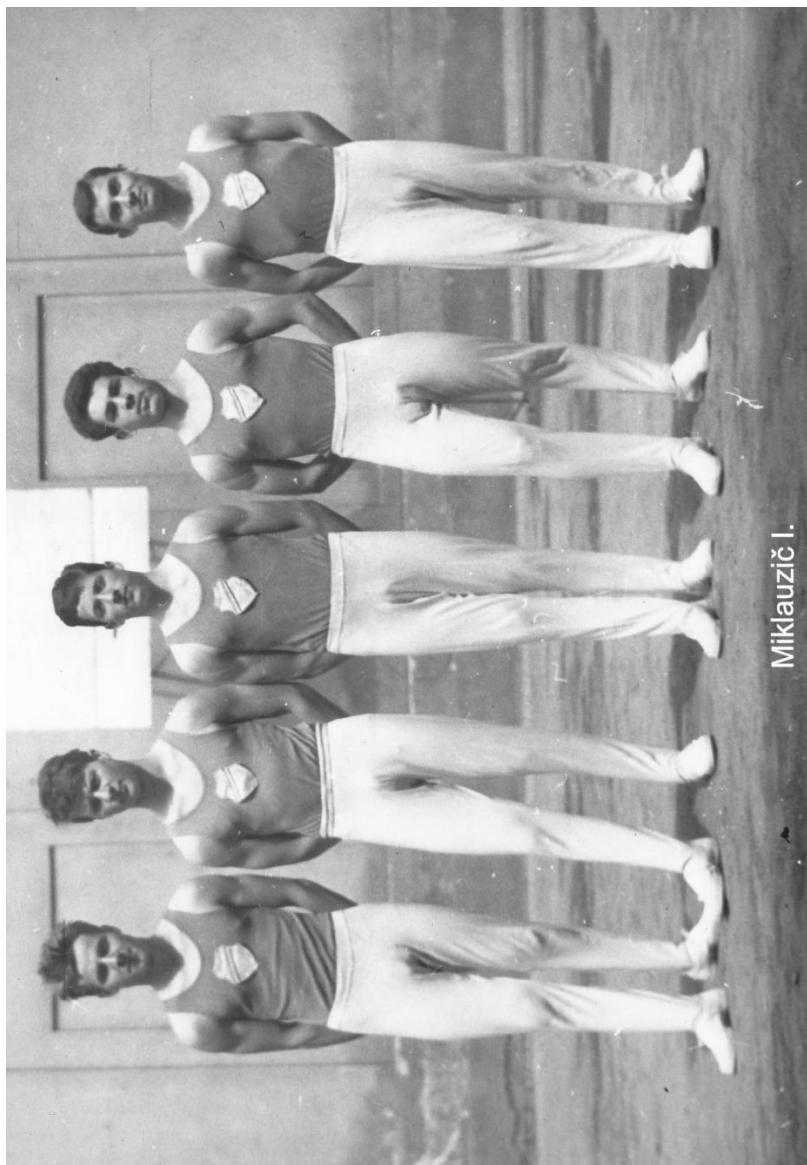
53. Búcsúriport otthon az I. ker. Derék utca 14-ben (1991)

54. Emléktábla a Testnevelési Egyetem Torna Tanszékén

55. Emlékfal otthon az I. ker. Derék u. 14-ben

56. A Petőfi Gimnázium tornászcsapata (1961)

Források és irodalom

- [1] Angol sportújság, 1981-04-30.
- [2] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, megfigyelési dokumentumok, 2014.
- [3] *Bajcsy-Zsilinszky Endre búcsúja Kaszala Károlytól.* A motoros, 1932-09-01. In: Európai utas, 1994/2, 88. o.
- [4] *Bencés Diákszövetség megemlékezése Kaposi Gyuláról.* Hangfelvétel, Budapest, 1995. Mikolcsó László, Schmitt Pál dr. hozzászólók.
- [5] Cserhádi László dr. elbeszélése, 2015-11-13.
- [6] *Étkezés.* Hangfelvétel, Magyar Rádió. Dr. Szénásy Éva beszélget Kaposi Gyulával. 1977.
- [7] <http://gabor27.blogspot.hu/2010/03/volt-egyszer-egy-gimnazium.html>
- [8] <http://vs.hu/sport/osszes/amikor-az-edzo-kapja-a-pofont-0217#!s1>
- [9] <http://bdsz.hu/a-bences-diakszovetseg/>
- [10] http://www.magyarorokseg.hu/downloads/ezustkonyv_tematikus_bontasban.pdf
- [11] [https://hu.wikipedia.org/wiki/Ki_kicsoda_a_magyar_sport%C3%A9letben%3F_\(I%E2%80%93R\)#K](https://hu.wikipedia.org/wiki/Ki_kicsoda_a_magyar_sport%C3%A9letben%3F_(I%E2%80%93R)#K)
- [12] Kaposi Gyula családi hagyatéka, Budapest I., Derék u. 14.
- [13] Kaposi Gyula ifj. riport, 2015-10-08.

- [14] *Kaposi Gyula Tornaterem felavatása*. Videofilm, Csákvár, 1993-04-24.
- [15] Képes Sport, 1965-11-16.
- [16] Kibédi Ervin: *Kibédi variációk*. Pátria Könyvek, Budapest, 1989, 18., 24. o.
- [17] *Lelátó*. Hangfelvétel, Magyar Rádió, 1991. Molnár Dániel sportriporter; Kaposi Gyula, Kaposi Gyuláné Zsigmond Flóra, Schmitt Pál dr., Cserháti László dr., Kibédi Ervin.
- [18] Magyar Öttusa Szövetség, Pálvölgyi Miklós szövetségi kapitány levele. Budapest, 2016-01-08.
- [19] Molnár Dániel: *Repülés alulnézetből. Avagy: fejezetek egy horthysta életéből*. www.albatroszre.hu.
- [20] Népszava, 1988-02-10.
- [21] Petőfi Gimnázium igazgatójának emlékezése Kaposi Gyulára. Várnegyed, 2013-04-05.
- [22] Printz János Márton: *A Tanár, a Példakép, az Ember: Kaposi Gyula*. Tanulmány, Budapest, é. n.
- [23] Szakály Sándor: *Trianon, Honvédség, Háború, Sport – Válogatott írások Magyarország XX. századi történelméről*. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2013.
- [24] *Testnevelők Országos Kongresszusa összefoglaló*. Országos Testnevelési és Sporthivatal, Budapest, 1991.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
Gyermekkor	7
1920-as évek	11
1930-as évek	12
1940-es évek	17
1945 után	18
1950-es évek	21
1956-os forradalom	22
1956 után	26
1960-as évek	30
1970-es, 1980-as évek	34
Méltatás	34
Emlékállítás	39
Egy méltó barátság emlékére	39
Utószó	43
Képek	51
Források és irodalom	109

A KAKAS URA

KAPOSI GYULA OLIMPIKON TESTNEVELŐ TANÁR

„MIUTÁN GYULA HIIHETETLEN SOKFÉLE SPORTTAL FOGLALKOZOTT ÉS NEM IS AKÁRMILYEN SZINTEN, MOST FELSOROLOM, HOGY TULAJDONKÉPPEN MIKET SPORTOLT, DE EREDMÉNYESEN. A TÉLI SPORTOK KÖZÜL, KORCSOLYA, SÍELÉS, NYÁRI IDŐBEN BÍRKÓZÁS ÉS TORNA. ATLÉTIKÁN BELÜL RÚDUGRÁS, FUTÁS, AZ ÖTTUSÁBAN CÉLLÖVÉS, VÍVÁS, LOVAGLÁS. MOTORVERSENYSZÉSBŐL AUTÓVEZETÉS, MOTOR, ORSZÁGOS MOTORRAJNOKSÁGOT NYERT, MEGTANULT MOTOROS REPÜLŐGÉPET VEZETNI, EJTŐERNYŐUGRÓ LETT, ÉS A NEGVENES ÉVEKBEN VITORLÁZÓREPÜLŐ. SAJÁT BEVALLÁSA SZERINT – MINT MONDTA – A LOVASPÓLÓN KÍVÜL MINDEN SPORTTAL MEGPRÓBÁLKOZOTT, ÉS EZ TÉNYLEG IGY VOLT.

HA A SPORTPÁLYAFUTÁSÁVAL ŐT A MAGYAR SPORTTÖRTÉNELEMBEN EL AKARNÁM HELYEZNI, AKKOR TALÁN ÚGY FOGALMAZHATNÉK, HOGY VOLTAK NÁLA SOKKAL, DE SOKKAL EREDMÉNYESEBB BÍRKÓZÓK, SOKKAL, DE SOKKAL EREDMÉNYESEBB TORNÁSZOK, VILÁGBAJNOKOK, OLIMPIKONOK. DE, OLYAN HIIHETETLEN SOKOLDALÚ SPORTOLÓ, MINT AMILYEN GYULA VOLT, ÉS ANNYI SPORTÁGBAN EREDMÉNYT ELÉRNI, AMIT Ő ELÉRT, OLYAN NEM VOLT. MEREM ÁLLÍTANI, HOGY EBBEN Ő AZ ELSŐ A MAGYAR SPORTTÖRTÉNELEMBEN.”